

Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥ

ΡΕΣΤΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΘΕΜΑ:

**ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-
ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΣΤΗ
ΚΡΗΤΗ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Κ. ΠΕΔΙΑΔΙΤΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ Msc

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2005

**<<Κρήτη της γαι' έστι,
μέσω ενί οίνοπι πόντω,
καλή και πίειρα, περίρρυτος.>>**

Όμηρος

(Νησί πανώριο και περίσσια πλούσιο
που απλώνεσαι μέσα σε μια κρασάτη θάλασσα)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔΑ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
I) Ιστορική αναδρομή της Κρήτης	3
II) Έννοια της εναλλακτικής μορφής τουρισμού του οικοτουρισμού ή φυσιολατρικού τουρισμού	5
- Οικοτουρισμός και προϋποθέσεις	6
III) Χλωρίδα και πανίδα της Κρήτης	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
Φυσικά αξιοθέατα του νομού Χανίων	
I) Ακρωτήρι	10
II) Παλαιοχώρα	11
- Αγριλές	11
- Ροδοβάνι – Σούγια	11
- Γαύδος	11
III) Σαμαρία	12
-Τα φαράγγια των Χανίων	13
IV) Χώρα Σφακίων	14
V) Ελαφώνησος	15
VI) Τοπόλια	15
VII) Λίμνη Κουρνά	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Ρεθύμνης

- Τα φαράγγια του Ρεθύμνου	17
I) Μονή Πρεβέλης	17
II) Ανώγεια	18
III) Οροπέδιο Νίδας	18
IV) Ιδαίον Άντρον	19
V) Περιοχή Ρούβα	19
VI) Ζωνιανά	19
VII) Μονή Αρκαδίου	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Ηρακλείου

I) Φόδελε	21
II) Μπαλί	21
III) Αμνισός	23
IV) Κνωσός	24
V) Αρχάνες	28
- Φουρνί	29
- Όρος Γιούχτας	29
VI) Η πεδιάδα της Μεσαράς	30
VII) Φαιστός	31
VIII) Αγία Τριάδα	34
IX) Γόρτυνα	36
X) Μάταλα	37
XI) Αστερούσια Όρη	38
XII) Καμάρες	39
XIII) Μάλια	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Λασιθίου

I) Νησί Χρυσή(Γαϊδουρονήσι)	44
II) Ελούντα(Σπιναλόγκα)	45
III) Μίλατος	46
IV) Οροπέδιο Λασιθίου	47
- Δικταίο Άντρο	48
V) Μέσα Λασιθι	48
VI) Μονή Φανερωμένης – Φαράγγι του Χα	48
VII) Σητεία	49
VIII) Μονή Τοπλού	49
IX) Ζακρός	50
X) Βάι	53
XI) Γουρνία	54
XII) Μονή Καψά	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Ορεινά καταφύγια της Κρήτης	55
Ορεινά μονοπάτια της Κρήτης	57
Πρόγραμμα Leader	66

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	73
--------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75
--------------	----

ΈΝΘΕΤΟ	76
--------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Όμηρος περιγράφει την Κρήτη, σαν νησί πανώριο, περίσσια πλούσιο, να απλώνεται μέσα σε μια κρασάτη θάλασσα. Παρ' όλο που από τον Όμηρο μέχρι σήμερα έχουν αλλάξει πολλά πράγματα, η Κρήτη παραμένει ένα εξαιρετικά όμορφο και παράξενο νησί. Θεριό πού κείτονταν στην θάλασσα, κατά τον Καζαντζάκη, αλλιώτικο απ' όπου και αν το δεις, , αψύ, ιδιότροπο. Αλλού τραχύ και άγριο, αλλού ήμερο και γλυκό. Αλλού στεγνό και ξηρό, αλλού δροσερό και γάργαρο. Με μαύρους θαλασσοδαρμένους βράχους, αλλά και με γλυκές υπήνεμες αμμουδιές. Με βαθιά και σκιερά φαράγγια, αλλά και με φαρδιούς, κατάφυτους κάμπους. Νερά, ποτάμια, καλαμιές, αλλά και ηλιοκαμένα και άνυδρα τοπία, γεμάτα πέτρες. Όλα αυτά τα διαφορετικά μα εξίσου γοητευτικά πρόσωπα συνθέτουν τη θαυμαστή μορφή της Κρήσας γης. Σε αυτή την εργασία θα γίνει παρουσίαση του τεράστιου φυσικού πλούτου που κατέχει το νησί της Κρήτης καθώς και πως μέσα από αυτά τα φυσικά χαρίσματα μπορεί να βοηθηθεί το νησί έτσι να αναπτύξει μία ανεπτυσσόμενη εναλλακτική μορφή τουρισμού, τον φυσιολατρικό τουρισμό ή οικοτουρισμό.

Μια μορφή τουρισμού που έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει οικονομικά το νησί της Κρήτης αλλά και την ευρύτερη ελληνική οικονομία, γιατί όλα όσα χρειάζονται για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού έχουν δοθεί από την ίδια τη φύση απλόχερα σε όλο τον Ελλαδικό χώρο. Για να αναδειχθεί αυτή η μορφή τουρισμού συγκεντρώθηκαν οι απαραίτητες πληροφορίες από συγκεκριμένη βιβλιογραφία, από τον αρμόδιο κρατικό φορέα (Ε.Ο.Τ. ΑΘΗΝΑΣ), και από το διαδικτυακό χώρο.

Το νησί της Κρήτης έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης σε αυτή τη μορφή τουρισμού και μεγάλο πλήθος φυσικών αξιοθέατων, ωστόσο θα γίνει μια αναφορά των περισσότερων από αυτά τα φυσικά αξιοθέατα με σκοπό να κατανοήσουν αυτοί στους οποίους απευθύνεται αυτή η πτυχιακή εργασία, δηλαδή σε ανθρώπους που έλκονται από αυτή τη μορφή τουρισμού, ότι η Κρήτη, λόγω της φυσικής της μορφολογίας είναι ιδανική για να πραγματοποιήσει κανείς τέτοιου είδους διακοπές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

I) Ιστορική αναδρομή της Κρήτης

Σε αυτό το νησί με την εύφορη γή και τα πανύψηλα βουνά αναπτύχθηκε ένας από τους σπουδαιότερους πολιτισμούς της ανθρωπότητας , ο Μινωικός πολιτισμός (2800 – 1150 π.χ.). Σε διαφορετικές χρονικές φάσεις δημιουργούνται ανάκτορα – πολιτείες, τα γνωστά ανακτορικά κέντρα της Κνωσού, των Μαλίων, της Ζάκρου και της Φαιστού(1700-1450 π.χ.).

Ζωγράφοι και αγγειοπλάστες δείχνουν τα όρια που μπορεί να φτάσει η εκτέλεση της τέχνης. Οι τοιχογραφίες τους μας φέρνουν κοντά στη ψυχή του Μινωικού κόσμου, φιλειρηνικού, εύθυμου αλλά και ισχυρού. Μας φέρνουν κοντά στη θάλασσα και τα πλούτη της.

Μια γεωλογική καταστροφή – η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης (1450 π.χ.) ανακόπτει την ακμή του Μινωικού πολιτισμού. Η έλλειψη γνώσης ωστόσο, σε σχέση με τη Μινωική ιστορία ξεκαθαρίστηκε εν μέρει με την μεγάλη ποικιλία των ευρημάτων που έχουμε μια αρκετά καλή εικόνα των επιτευγμάτων του Μινωικού πολιτισμού στην τέχνη, την κοινωνική δομή και ανάπτυξη στην οικονομική οργάνωση.

Από τα πλούσια ευρήματα μπορούμε να διαχωρίσουμε τη Μινωική περίοδο σε μικρότερες περιόδους και υποπεριόδους. Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Α.Εβανς οι κατηγορίες ήταν οι εξής:

- Πρώιμη Μινωική Περίοδος(2600 - 2100 π.χ.)
- Μέση Μινωική Περίοδος(2100 - 1600 π.χ.)
- Ύστερη Μινωική Περίοδος(1600 - 1100 π.χ.)

Αργότερα ο καθηγητής Ν.Πλάτων παρουσίασε ένα νέο χρονολογικό σύστημα με τα νέα ονόματα για τις περιόδους:

- Προανακτορική Περίοδος(2600 - 2000 π.χ.)
- Παλαιοανακτορική Περίοδος(2000 - 1700 π.χ.)
- Νεοανακτορική Περίοδος(1700 - 1400 π.χ.)
- Μεθανακτορική Περίοδος(1400 - 1100 π.χ.)

Μετά την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης η ζωή στην Κρήτη δε σταματά. Με τη ναυτιλία, το εμπόριο και τις συναλλαγές με άλλους λαούς (Φοίνικες, Σύρους, Αιγυπτίους) ανοίγονται νέοι ορίζοντες. Με τη κάθοδο των Αχαιών και των Δωριέων στο νησί χτίζονται νέες πόλεις η Απτέρα και η Λατώ.

Η Λατώ η Ετέρα γίνεται η πιο σημαντική πόλη της Κρήτης(7^{ος} αιώνας π.χ.). Όσπου έρχεται η Ρωμαϊκή κατοχή(69 - 330 π.χ.). Κέντρο και πρωτεύουσα αυτή την εποχή αναδεικνύεται η Γόρτυνα.

Όμως ο Χριστιανισμός φτάνει γρήγορα στο νησί. Στη Βυζαντινή περίοδο η Κρήτη δείχνει τον πλούτο της με τα ψηφιδωτά δάπεδα των Βασιλικών της και τις μισές από τις εκκλησίες όλης της Ελλάδος.

Το νησί πολλοί εποφθαλμιούν. Η Κρήτη πέφτει στα χέρια των Αράβων(824 μ.χ) για ενάμιση αιώνα. Χτίζεται ο Χάνδακας(το σημερινό Ηράκλειο).

Το 1204 το νησί περνάει στα χέρια των Βενετών. Ενισχύονται τα παλιά κάστρα (Χάνδακας) και χτίζονται καινούργια(Γραμβούσα, Φραγκοκάστελλο,Παλαιοχώρα,Ιεράπετρα,Σπιναλόγγα).

Ανοικοδομούνται πόλεις (Χανιά, Ρέθυμνο) και χτίζονται οχυρώσεις απαραίτητες για την προστασία τους. Μέσα στην πόλη αναπτύσσονται με στενά πολύπλοκα δρομάκια και μικρά οικοδομικά τετράγωνα και διακοσμούνται με πλατείες, βρύσες, εκκλησίες και παλάτια που απομεινάρια τους σώζονται και σήμερα.

Το νησί αν και κατά καιρούς αναταράσσεται από εξεγέρσεις των κατοίκων του, αναπτύσσεται σε διάφορους τομείς όπως αυτούς των οικονομικών και των πολιτιστικών. Πιο συγκεκριμένα στη ζωγραφική και στη λογοτεχνία.

Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (Ελ Γκρέκο), ο Δαμασκηνός και άλλοι αγιογράφοι ζωγραφίζουν πανέμορφες εικόνες. Κάτω από τα τόξα των πυλών και τα αψιδωτά παράθυρα περνούν τροβαδούροι τραγουδώντας ρύμες από τα πάθη του Ερωτόκριτου του Βινσέντζου Κορνάρου και της Ερωφύλης του Γεωργίου Χορτάντζη.

Το 1945 οι Μωαμεθανοί κατακτητές πατούν για πρώτη φορά το πόδι τους στο νησί.

Το 1669 όλη η Κρήτη πέφτει στα χέρια των Τούρκων.

Οι γενναίοι αγωνιστές του Κρητικού λαού με το ανήσυχο πνεύμα τους αναζητούν την ελευθερία. Με κέντρα των εξορμήσεων τους τις ορεινές περιοχές και τα χωριά του νησιού μάχονται κάθε κατακτητή.

Το 1913 τελικά η Κρήτη ενώνεται με την υπόλοιπη Ελλάδα.

II) Έννοια της εναλλακτικής μορφής τουρισμού του οικοτουρισμού ή φυσιολατρικού τουρισμού

Ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, ή, διαφορετικά, το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Κατά συνέπεια, αν αποσκοπούμε στην αιεφορία των ωφελειών που προέρχονται από τον τουρισμό, τότε θα πρέπει πρωτίστως να εκμεταλλευτούμε αιεφορικά το διαθέσιμο φυσικό «κεφάλαιο», έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει αενάως τις ίδιες τουλάχιστον υπηρεσίες. Η αιεφορικότητα στις ανωτέρω περιπτώσεις επιτυγχάνεται όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και έχει επιτευχθεί μεταξύ τους ισορροπία.

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ευρισκόμενοι οι εν λόγω παράγοντες σε κατάσταση ισορροπίας, δεν μπορεί να επιδιωχθεί η μονομερής ανάπτυξη του τουρισμού, διότι θα υποχρεωθούμε να λειτουργήσουμε σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος αξιώνοντας περισσότερους φυσικούς πόρους ή υποβαθμίζοντάς τους.

Οικοτουρισμός και προϋποθέσεις

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια ειδική κατηγορία εναλλακτικού τουρισμού, που αναπτύχθηκε στις αρχές τις δεκαετίας του '90. Λόγω του «νεαρού» της ηλικίας, αλλά και της φύσης του, δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός.

θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα κύρια χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού στα εξής:

- Βασίζεται στη φύση και σε περιοχές με σχετικά άνοθευτα στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου τα κύρια κίνητρα των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση της φύσης, καθώς και τα επιστημονικά, εκπαιδευτικά και διερευνητικά τους ενδιαφέροντα.
- Έχει σαφώς φυσιοκεντρικό χαρακτήρα και έντονο το στοιχείο προστασίας του περιβάλλοντος.

Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι πρώτες περιοχές στις οποίες απευθύνεται ο οικοτουρισμός είναι προφανώς περιοχές με τεράστιο οικοτουριστικό δυναμικό, όπως οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές και οι περιοχές παγκόσμιας κληρονομιάς.

- Ενισχύει τη γηγενή πολιτιστική ταυτότητα, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε όλο το φάσμα της τουριστικής διαδικασίας και συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική της εξύψωση.
- Απαιτεί, τέλος, την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμπεριφορά όλων των εμπλεκομένων στο τουριστικό «κύκλωμα»: διαχειριστές φυσικών περιοχών και βοηθητικό προσωπικό, φύλακες, κρατικές υπηρεσίες, πολιτικούς, τουριστικούς πράκτορες, ξεναγούς, τουριστικά πρακτορεία, ιδιοκτήτες και υπαλληλικό προσωπικό ξενοδοχείων και εστιατορίων και τοπική κοινωνία, γεγονός που προϋποθέτει την περιβαλλοντική αγωγή όλων των εμπλεκομένων.

Τα χαρακτηριστικά αυτά υπογραμμίζουν τις ιδιαιτερότητες και διαγράφουν τις προϋποθέσεις κάθε οικοτουριστικής προσπάθειας. Διότι δεν νοείται οικοτουρισμός χωρίς σημείο αναφοράς το φυσικό περιβάλλον και κέντρο βάρους την προστασία του, χωρίς την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, χωρίς την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των εμπλεκομένων.

III) Χλωρίδα και Πανίδα της Κρήτης

Η βλάστηση που εμφανίζεται σήμερα στο νησί δεν έχει καμία σχέση με τις παλιότερες εποχές. Στη Μινωική εποχή υπήρχαν παντού στο νησί

δάση με κωνοφόρα και πλατύφυλλα, και μάλιστα οι Μινωίτες έκαναν μεγάλη εξαγωγή παρισσόξυλου. Αυτά τα δάση επιβίωσαν μέχρι τα χρόνια των Βένετων οι οποίοι τα φρόντιζαν, αφού η ξυλεία αποτελούσε υλικό ζωτικής σημασίας για το στόλο τους. Σήμερα στη Κρήτη υπάρχουν 210 ενδημικά είδη φυτών, φυτά δηλαδή τα οποία δεν υπάρχουν πουθενά αλλού.

Ακόμη, μπορείτε να δείτε, τα μοναδικά ενδημικά θηλαστικά της Κρήτης, όπως είναι ο κρητικός αίγαγρος (αγρίμι ή κρι-κρι) ο κρητικός αγριόγατος(φουρόγατος), τα γεωργαλίδικα άλογα, ο κρητικός σκύλος ιχνευτής και ο σπάνιος χρυσαετός.

Στην παραθαλάσσια ζώνη και στις ακτές της Κρήτης θα δείτε να φυτρώνουν κρινάκια της θάλασσας, μαργαρίτες, αγριοβιολέτες, καμπανούλες, μπουζάκια, αμάραντοι, αρμυρίκια. Στα απόκρημνα βράχια με τις σπηλιές θα δείτε αγριοπερίστερα, ενώ στα νησιά το γεράκι της Ελεονόρας.

Σχεδόν παντού θα δείτε θαμνοκυπάρισσα, πουρνάρια, πικροδάφνες, λαδανιές, λούπινα, με τα λευκά και βαθυπράσινα άνθη τους ,ηλιοτρόπια, λυγαριές, νάρκισσους, φιδόχορτα με τα καστανοπόρφυρα χωνιά. Σε υγρές κοιλάδες, όχθες ποταμών και δροσερές ρεματιές θα βρείτε τον αειθαλή πλάτανο, ο οποίος υπάρχει μόνο στη Κρήτη. Μέσα σε αυτή την βλάστηση ζουν λαγοί, ασβοί, νυφίτσες, κουνάβια και τα μικρά θηλαστικά του κάμπου, ενώ παντού πετούν χελιδόνια, καρδερίνες, κούρκοι και το χειμώνα κοκκινολαίμηδες και ψαρόνια.

Στις ημιοροινές περιοχές η βλάστηση είναι κυρίως θάμνοι και φρύγανα. Στις πλαγιές των βουνών θα δείτε σχίνους, πουρνάρια, τσικουδιές, κουμαριές, χαρουπιές, πεύκα, ασφοδίλια και πιο χαμηλά ρείκια, γαλατσίδες, φινακολιές, ασφάκες.

Η ημιορεινή Κρήτη είναι το βασίλειο του κουναβιού, του λαγού και της νυφίτσας, ενώ, εκτός από τα συνηθισμένα πουλιά σε αυτές τις πλαγιές φωλιάζει και η φημισμένη νησιώτικη πέρδικα.

Πιο ψηλά στην ορεινή ζώνη της Κρήτης, συναντούμε πιο φτωχά δάση από πεύκα, κυπαρίσσια, πουρνάρια και σφεντάμια. Στην ορεινή ζώνη – όπου βρίσκονται τα τρία μεγάλα οροπέδια της Κρήτης – του Ομαλού, του Λασιθίου και της Νίδας – υπάρχουν σπάνια φυτά και θάμνοι: εδώ θα συναντήσετε αγριοσέλινο, βαλεριάνες, αγριαψιθιές και το φημισμένο και σπάνιο δίκταμο ή έρωντα. Εδώ φωλιάζει ο γυπαετός, ο κρητικός χρυσαετός και ο κόκκινος γύπας.

Σε ένα τόπο χωρίς λίμνες (με μοναδική εξαίρεση τη λίμνη του Κουρνά) δύσκολα μπορεί να φανταστεί κάποιος υγροβιότοπους. Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλοί περιορισμένης έκτασης κυρίως σε παραθαλάσσια έλη και εκβολές μικρών ποταμών. Κορυφαιότερο παράδειγμα όλων των προαναφερόμενων αποτελεί ο μοναδικός φοίνικας του Θεόφραστου(φοινικόδασος Βαΐ, παραλία Πρέβελη). Σε αυτούς τους υγροβιότοπους βρίσκει καταφύγιο ένας μεγάλος αριθμός μεταναστευτικών πουλιών , τα οποία κάθε καλοκαίρι ταξιδεύουν από την Ευρώπη και την Αφρική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Χανίων

Ι) ΑΚΡΩΤΗΡΙ

Ο σημαντικότερος λόγος για να επισκεφθεί κάποιος το Ακρωτήριο είναι για να επισκεφθεί δυο από τα ωραιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Η μονή Αγίας Τριάδος Τζαγκαρόλων είναι ίσως το πιο εντυπωσιακό μοναστήρι της Κρήτης. Ονομάστηκε έτσι από τους κτήτορές του, τον Ιερεμία και Λαυρέντιο Τζαγκαρόλο. Το χτίσιμο ξεκίνησε το 1612 αλλά δεν ολοκληρώθηκε γιατί το 1645 που εμφανίστηκαν στο Ακρωτήριο οι Οθωμανοί διέκοψαν το χτίσιμο του για δύο αιώνες δηλαδή μέχρι το 1834 που επιτράπηκε στους μοναχούς του η αποπεράτωση του.

Βορειότερα υπάρχει η εντυπωσιακή Μονή Γουβερνέτου. Το μοναστήρι χτίστηκε από καλόγερους της Μονής Αγίου Ιωάννου οι οποίοι εκτός από τις διάφορες κακουχίες είχαν να αντιμετωπίσουν και τις επιθέσεις πειρατών. Κάποια στιγμή εγκατέλειψαν το μοναστήρι τους και πήγαν λίγο νοτιότερα, σε ασφαλέστερη θέση, όπου έχτισαν αυτό το μοναστήρι - φρούριο.

Από τη μονή Γουβερνέτου ξεκινάει ένα μονοπάτι προς τα βόρεια και μπαίνει μέσα στο εντυπωσιακό και μεγαλόπρεπο φαράγγι που το λένε Αυλάκι. Μετά από 15 περίπου λεπτά περπάτημα φτάνετε στο σπήλαιο της Αρκούδας ή Αρκουδοσπηλιά, στην είσοδο του οποίου βρίσκεται το εκκλησάκι της Παναγίας της Αρκουδιώτισσας. Η μορφή του σπηλαίου θυμίζει αρκούδα που σύμφωνα με το μύθο απολίθωσε η Παναγία.

Προχωρώντας λίγο παρακάτω φτάνεται στην εγκαταλειμμένη Μονή του Αγίου Ιωάννου, γνωστότερη ως μονή Καθολικού, που είναι σκαρφαλωμένη στην απότομη μεριά της χαράδρας, στην καρδιά του πιο

άγριου και ερημικού τοπίου εδώ στο Ακρωτήρι. Είναι μάλλον η πιο παλιά μονή της Κρήτης και ιδρυτής της πιστεύετε ότι είναι ο ίδιος ο Άγιος Ιωάννης ο Ερημίτης.

II) ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ

Αγριλες

Από τα Χανιά φεύγετε νότια προς Ομαλό και στρίβοντας δυτικά συναντάτε το χωριό Αλικιανός. Αμέσως μετά το χωριό Αγία Ειρήνη υπάρχει ένα μονοπάτι που διασχίζει το εντυπωσιακό φαράγγι της Αγίας Ειρήνης και καταλήγει λίγο βόρεια από το χωριό Κουστογέρακο.

Ροδοβάνι – Σούγια

Από το Κουστογέρακο ξεκινούν δυο πολύ ενδιαφέρουσες ορειβατικές διαδρομές. Η πιο δημοφιλής είναι αυτή που φεύγει βορειοανατολικά στις δυτικές πλαγιές της κορυφής Ψηλάρι και καταλήγει στο μικρό ξωκλήσι στη δυτική είσοδο του οροπεδίου του Ομαλού, στο Σεληνιώτικο Γύρο. Η άλλη διαδρομή φεύγει ανατολικά μέσα από τη χαράδρα ανηφορίζοντας στις νότιες πλαγιές της κορυφής Ψηλάρι και καταλήγει στο Ξυλόσκαλο, στην είσοδο του φαραγγιού της Σαμαριάς.

Γαύδος

Είκοσι μίλια από τις ακτές της Κρήτης, βρίσκεται η Γαύδος, το νοτιότερο σημείο της Ευρώπης. Έχει έκταση 37 τ.χλμ. και απέχει από την Παλαιοχώρα 28 ν.μ. ενώ από την Αφρική 150 ν.μ. Το νησί αποτελείται από τέσσερις οικισμούς : Το Καστρί που είναι η πρωτεύουσα, τα Βατσιανά , την Άμπελο και το Καραβέ. Στο παρελθόν λειτούργησε και ως τόπος εξορίας, σήμερα κατοικείται από ελάχιστους ανθρώπους (30-35

άτομα). Από και προς τη Γαύδο εκτελούνται δρομολόγια που τη συνδέουν με τη Παλαιοχώρα, τη Σούγια και την Χώρα Σφακίων. Η Γαύδος μπορεί να προσφέρει πολύ ερημικές διακοπές γεμάτες με ηρεμία. Παντού υπάρχουν κέδροι, βράχοι και αμμουδιές. Μία από της ομορφότερες αμμουδιές της είναι το Σαρακήνικο.

III) ΣΑΜΑΡΙΑ

Για να πάει κάποιος από τα Χανιά στο οροπέδιο του Ομαλού και από εκεί στο φαράγγι της Σαμαριάς, υπάρχει μόνο ένας κύριος δρόμος, αυτός που φεύγει νοτιοδυτικά από τα Χανιά προς το χωριό Φουρνέ. Μια εναλλακτική διαδρομή για το χωριό αυτό είναι μέσα από το Θερισιανό φαράγγι, μια διαδρομή δίπλα στη κοίτη του ποταμού Κερίτη, με μικρές γέφυρες πότε από τη μια μεριά πότε από την άλλη, μέσα σε ένα τοπίο κατάφυτο με πλατάνια, χαρουπιές, ελιές και θάμνους. Ολοκληρώνοντας αυτή την εναλλακτική διαδρομή συναντάμε το χωριό Λάκκοι.

Το χωριό αυτό είναι χτισμένο σε μια πλαγιά κατάφυτη με ελιές και καστανιές, με θέα στα Λευκά Όρη. Είναι το τελευταίο χωριό πριν το οροπέδιο του Ομαλού. Το κομμάτι της διαδρομής από τους Λάκκους μέχρι το οροπέδιο του Ομαλού είναι η διάσημη “στράτα τω Μουσούρω”. Από το χωριό Ομαλός ο δρόμος συνεχίζει νότια και καταλήγει στο Ξυλόσκαλο. Συνήθως, όσοι φτάνουν στο Ξυλόσκαλο, διασχίζουν στην συνέχεια το φαράγγι της Σαμαριάς. Υπάρχει όμως και μια άλλη πολύ ενδιαφέρουσα διαδρομή που ξεκινάει από εδώ, η ανάβαση στη κορυφή Γκίγκιλος, μια από τις ωραιότερες ορειβατικές διαδρομές της Κρήτης.

Τα φαράγγια του νομού Χανίων

Στο νομό Χανίων υπάρχουν περίπου 50 φαράγγια. Το πιο φημισμένο από αυτά είναι το φαράγγι της Σαμαριάς. Είναι βατό και ταυτόχρονα απαιτητικό. Έχει κάθετα ψηλά τοιχώματα και στενά περάσματα. Το μονοπάτι μέσα στο φαράγγι είναι περίπου 12,8 χλμ. και άλλα 2 χλμ. ως την Αγία Ρούμελη.

Το φαράγγι του Κλάδου είναι το πρώτο φαράγγι δυτικά από το φαράγγι της Σαμαριάς. Είναι ίσως το πιο απρόσιτο και πιο δύσβατο φαράγγι της Κρήτης. Το φαράγγι αποτελείται από μικρά φαράγγια που λέγονται Δωμάτια Κλάδου και για να διασχιστεί απαιτούνται γνώσεις ορειβασίας. Το μονοπάτι για να προσεγγιστεί η βόρεια είσοδος του ξεκινάει από το διάσελο Λινοσέλι, δυτικά από την κορυφή Γκίγκιλος. Η έξοδος του φαραγγιού είναι στην παραλία της Τρυπητής.

Το φαράγγι της Τρυπητής είναι το δεύτερο δυτικά από το φαράγγι της Σαμαριάς. Το μονοπάτι που οδηγεί στην βόρεια είσοδό του ξεκινάει από το Λινοσέλι. Το φαράγγι της Τρυπητής είναι εκπληκτικό, με πλούσια πανίδα και χλωρίδα και πανύψηλα κάθετα τοιχώματα. Στην έξοδο του φαραγγιού υπήρχε η αρχαία πόλη Ποικιλασός.

Το φαράγγι του Ελιγιά είναι το πρώτο φαράγγι ανατολικά από το φαράγγι της Σαμαριάς. Το μονοπάτι που οδηγεί στη βόρεια είσοδο του ξεκινάει από το καταφύγιο Κατσιβέλι. Η κάθοδος στο φαράγγι γίνεται από κάθετο γκρεμό, με τη βοήθεια σχοινιών, και ακολουθεί πεζοπορία τρεισήμισι ωρών μέχρι την έξοδο του. Χαρακτηριστικά στοιχεία του φαραγγιού είναι το μικρό του πλάτος, τόσο μικρό που σχεδόν δε φαίνεται η θάλασσα, και η πλούσια βλάστηση του.

IV) ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ

Φεύγετε ανατολικά από τα Χανιά με κατεύθυνση το Ρέθυμνο. Περίπου 12 χλμ. Ανατολικά από τα Χανιά υπάρχει ένας δρόμος που φεύγει νότια. Στρίβουμε δεξιά σε αυτό το δρόμο που ανηφορίζει πάνω στο βουνό, στο χωριό Μεγάλα Χωράφια και μετά από λίγο συναντάμε το χώρο της Απτέρας, αμέσως ανατολικά από το χωριό Μετόχι. Συνεχίζοντας ανατολικά ο δρόμος καταλήγει στη βορειοανατολική άκρη του υψώματος, ακριβώς έξω από το κάστρο Ιτζεντίν. Το κάστρο χτίστηκε το 1867 και πήρε το όνομα του από το γιό ενός Τούρκου διοικητή της Κρήτης. Συνεχίζοντας τη διαδρομή από την εθνική Χανίων προς Ρέθυμνο φτάνουμε στο χωριό Βρύσες που αποτελεί την αφετηρία για τη διαδρομή προς τα Σφακιά.

Μια εναλλακτική διαδρομή για να φτάσει κάποιος στο χωριό Βρύσες, για να έχει την ευκαιρία να θαυμάσει τα Λευκά Όρη από τις βορειοδυτικές πλαγιές τους είναι να κατευθυνθεί στο Θέρισσο μέσα από το Θερισιανό φαράγγι να συνεχίσει να κατευθύνετε ανατολικά και να έχει την ευκαιρία να δει πολλά γραφικά παραδοσιακά χωριά.

Από το χωριό Βρύσες ξεκινάει μια εντυπωσιακή διαδρομή στις ανατολικές πλαγιές των Λευκών Ορέων, διασχίζει την περιοχή των Σφακίων και βγαίνει στη νότια άκρη της Κρήτης, στο Λυβικό πέλαγος. Στα μισά περίπου της διαδρομής προς τη Χώρα Σφακίων βρίσκεται το οροπέδιο του Ασκύφου. Συναντώντας το χωριό Αμμουδάρι κατευθυνόμενος ανατολικά μπορεί κανείς να θαυμάσει το οροπέδιο Ταύρη, ένα οροπέδιο σπάνιας ομορφιάς, σε απόσταση 2 χλμ. από εδώ είναι η Χώρα Σφακίων. Μια από τις πιο όμορφες ορεινές διαδρομές είναι αυτή που κατευθύνεται από τη Χώρα Σφακίων στην Ανώπολη

V) ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΣ

Πηγαίνοντας νότια από το Καστέλι Κισσάμου συναντάμε μια από τις πιο όμορφες παραλίες των Χανίων, τη παραλία Φαλάσαρνα συνεχίζοντας νότια από εκεί συναντάμε πολλά γραφικά χωριά

Αμέσως μετά από το χωριό Κεφάλι και συνεχίζοντα νότια έχει κανείς την ευκαιρία να δει τη Χρυσοσκαλίτσα. Εκεί είναι χτισμένη η Μονή Παναγίας Χρυσοσκαλίτσας σε ένα βράχο δίπλα στη θάλασσα από εκεί μπορεί κάποιος να κατευθυνθεί σε μικρή απόσταση στο Ελαφονήσι. Το Ελαφονήσι είναι ένα μικρό νησί που απέχει από την ακτή της Κρήτης περίπου 100 μέτρα.

VI) ΤΟΠΟΛΙΑ

Φεύγοντας ανατολικά από το Καστέλι κατευθυνόμενοι προς το χωριό Τοπόλια συναντάμε το πραγματικά εντυπωσιακό Τοπολιανό φαράγγι. Είναι ένα εντυπωσιακά βαθύ φαράγγι μήκους 1,5 χλμ. με πολλά πλατάνια στο βάθος του. Τα τοιχώματά του έχουν ύψος πολύ μεγάλο ύψος και σε διάφορα σημεία τους είναι γεμάτα με μικρές και απρόσιτες σπηλιές.

VII) ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ

Η λίμνη Κουρνά, η μοναδική φυσική λίμνη της Κρήτης, στα ΒΔ του χωριού Κουρνάς (επαρχία Αποκορώνου, 48 χλμ από τα Χανιά). Στο χωριό Κουρνάς σώζεται η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου με αξιόλογες τοιχογραφίες 12ου, 13ου και 14ου αι. Το όνομα της λίμνης στην αρχαιότητα ήταν Κορησσία και φαίνεται ότι υπήρχε εδώ ιερό αφιερωμένο στην Κορησσία Αθηνά, όπως αναφέρει ο Στέφανος Βυζάντιος. Σύμφωνα με άλλη ετυμολογία το τοπωνύμιο προέρχεται από την αραβική λέξη κουρνά που σημαίνει λίμνη.

Η λίμνη αυτή παρουσιάζει δύο διαμετρικά αντίθετα πρόσωπα : το καλοκαίρι είναι γεμάτη πλαστικά βαρκάκια και ποδήλατα με τουρίστες. Το χειμώνα όμως μεταμορφώνεται σε ένα κρυστάλλινο καθρέφτη που καθρεφτίζει τις χιονισμένες βουνοκορφές των Λευκών Όρεων. Τα νερά της λίμνης προέρχονται από τα γύρω ρέματα αλλά και από δύο υποβρύχιες πηγές με μεγάλη παροχή νερού. Δεν είναι τελείως “στεγανή” αλλά έχει στο βάθος της μερικές καταβόθρες απ’ όπου το νερό περνάει λίγο λίγο και βγαίνει στον Αλμυρό ποταμό, κοντά στη Γεωργιούπολη. Αυτή η διαρκής κίνηση – ανανέωση των νερών είναι που κρατάει πεντακάθαρα και διαυγή τα νερά αυτής της λίμνης, που έχει περιφέρεια περίπου 3,5 χλμ. και επιφάνεια 1,5 τ.χλμ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Ρεθύμνης

Τα φαράγγια του νομού Ρεθύμνης

Περίπου 2 χλμ. πριν τη Χώρα Σφακίων και κατευθυνόμενοι ανατολικά προς το Φραγκοκάστελο συναντάμε τρία φαράγγια που είναι ιδανικά για πεζοπορία.

Το πρώτο είναι το Ιμπριώτικο φαράγγι μήκους περίπου 3 χλμ. Το μονοπάτι για τη διάσχιση του , συνολική διαδρομή 4 χλμ. , ξεκινάει από το χωριό Κομητάδες και καταλήγει στο χωριό Ίμπρος.

Το δεύτερο είναι το φαράγγι του Αγίου Νεκταρίου, μήκους περίπου 2 χλμ. Το μονοπάτι για τη διάσχιση του, συνολική διαδρομή 3,5 χλμ. , ξεκινάει από το χωριό Άγιος Νεκτάριος και καταλήγει στο χωριό Ασφένδου.

Το τρίτο είναι το Καλλικρατιανό φαράγγι μήκους 1 χλμ. Το μονοπάτι για τη διάσχιση του, συνολική διαδρομή 4 χλμ. , ξεκινάει από το χωριό Πατσιανός και καταλήγει στο χωριό Καλλικράτης.

Ι) ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗΣ

Συνεχίζοντας ανατολικά συναντάμε τη Κάτω Μονή Πρεβέλης (Αγίου Ιωάννη Θεολόγου). Αυτή η μονή είναι το κυρίως μοναστήρι και αυτό που έπαιξε σημαντικό ρόλο στους Κρητικούς απελευθερωτικούς αγώνες. Δυο χιλιόμετρα από το μοναστήρι, ο δρόμος οδηγεί στο ποτάμι με τα Φοινικόδεντρα, που μέσα από το Κουρταλιώτικο φαράγγι ένα μέρος με πυκνή βλάστηση και απότομα ψηλά τείχη, ένα από τα ομορφότερα αξιοθέατα της Κρήτης. Το όνομά του το πήρε από τους κρότους που

δημιουργούνται όταν πέφτουν πέτρες από τον αέρα και κάνουν σαν κούρταλα (κρόταλα). Μέσα στο φαράγγι κυλάει τα νερά του ο Κουρταλιώτης ποταμός. Επίσης υπάρχει και το εκκλησάκι του Αγίου Νικόλαου του Κουρταλιώτη, που σύμφωνα με τους λαϊκούς θρύλους είναι ο δημιουργός του ποταμού.

II) ΑΝΩΓΕΙΑ

Είναι ένα μεγάλο ορεινό χωριό σε ύψος 740 μέτρα και ανήκει στην επαρχία Μυλοποτάμου. Είναι κοντά στα σύνορα με το νομό Ηρακλείου. Τα Ανώγεια φημίζονται για τα υφαντά που πωλούνται στους δρόμους και στη πλατεία των Ανωγείων.

Τα Ανώγεια είναι απομονωμένα στη βόρεια πλαγιά του Ψηλορείτη και ήταν το κέντρο της επαναστατικής δράσης κατά των Τούρκων.

III) ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΝΙΔΑΣ

Το οροπέδιο αυτό βρίσκεται σε ύψος 1.500 μέτρων στην ανατολική πλευρά της Ίδης. Το οροπέδιο της Νίδας είναι ένα από τα μεγαλύτερα και ερημικότερα της Κρήτης, και σίγουρα από τα ομορφότερα της. Την εποχή της άνοιξης το οροπέδιο είναι “σκεπασμένο” με αγριολούλουδα. Επίσης στο οροπέδιο της Νίδας, βρίσκεται και το μεγαλόπρεπο μνημείο “Αντάρτης” φτιαγμένο από μεγάλες πέτρες του Ψηλορείτη. Για να πάμε στο οροπέδιο κατευθυνόμαστε στην ανατολική έξοδο των Ανωγείων και από εκεί κατευθυνόμαστε νότια στον δρόμο που πάει προς το βουνό. Περίπου 8,5 χλμ μετά τα Ανώγεια μπορεί κανείς να διακρίνει κάποια ερείπια. Εδώ βρισκόταν η αρχαία Ζώμινθος. Μετά από κάποια μέτρα βρίσκεται το πολύ γραφικό εκκλησάκι του Αγίου Υάκινθου.

IV) ΙΔΑΙΟΝ ΑΝΤΡΟ

Μισό χιλιόμετρο από το τουριστικό περίπτερο στις βραχώδεις πλαγιές του Ψηλορείτη βρίσκεται το Ιδαίον Άντρον. Εξερευνήθηκε για πρώτη φορά το 1885 και βρέθηκαν ευρήματα της ελληνικής τέχνης του 8^{ου} και 7^{ου} π.χ. αιώνα.

Στο σπηλαίο αυτό σύμφωνα με το μύθο η Ρέα αφού γέννησε στο Δικταίο Άντρο το Δία, τον έφερε εδώ για να τον κρύψει από τον πατέρα του το Κρόνο, που ήθελε να τον καταπιεί.

Από το Ιδαίον Άντρο μπορεί κανείς να φτάσει στο υψηλότερο σημείο του όρους Ίδη, τον Τίμιο Σταυρό που βρίσκεται σε υψόμετρο στα 2.456 μέτρα, σε περίπου 4 ώρες.

V) ΠΕΡΙΟΧΗ ΡΟΥΒΑ

Επιστρέφοντας στα Ανώγεια υπάρχει ένας δρόμος(παρακλάδι) μέσω του οποίου έχει κανείς τη δυνατότητα να θαυμάσει το καταπράσινο και πυκνό δάσος του Ρούβα, ο δρόμος αυτός καταλήγει στο χωριό Γέργερη που βρίσκεται στις νότιες πλαγιές του Ψηλορείτη. Το μεγαλύτερο μέρος του Ψηλορείτη ανήκει στο νομό Ρεθύμνου και είναι γεμάτο με σπηλιές με υπόγεια νερά που δημιουργούν πολύ εντυπωσιακούς σχηματισμούς. Πρόσφατα σπηλαιολόγοι του Ρεθύμνου ανακάλυψαν το σπηλαιοβάραθρο Ταφκούρα, ένα από τα μεγαλύτερα σπηλαιοβάραθρα της Ελλάδος.

VI) ΖΩΝΙΑΝΑ

Συνεχίζοντας από τα Ανώγεια μπορεί κανείς να κατευθυνθεί προς ένα από τα πιο πολυσυζητημένα χωριά της Κρήτης τα Ζωνιανά.

Λίγο πριν τα Ζωνιανά μπορεί κανείς να θαυμάσει το σπήλαιο Σφεντόνης(ή Σεντόνη)Ζωνιανών. Το σπήλαιο αυτό είναι από τα εντυπωσιακότερα στην Ελλάδα και οι επισκέπτες έχουν πρόσβαση στο μεγαλύτερο μέρος

του σπηλαίου, με τον εκπληκτικό διάκοσμο. Το μεγαλύτερο μέρος του σπηλαίου διατηρεί άθικτο αυτό το διάκοσμο του, όμως η εξερεύνηση του θεωρείται δύσκολη εξαιτίας των πολλών και γλιστερών διαδρόμων του.

VI) ΜΟΝΗ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Ένα μέρος που αξίζει να θαυμάσει κανείς είναι το χωριό της Αρχαίας Ελεύθερας όπου βρίσκονται τα ερείπια της ομώνυμης πόλης, από εκεί συνεχίζοντας δυτικά συναντάμε τη Μονή Αρκαδίου.

Η Μονή Αρκαδίου είναι ένα από τα ενδοξότερα μοναστήρια της Ελλάδος για το ολοκαύτωμα που έγινε εκεί κατά την Τουρκοκρατία. Σε αυτό το μοναστήρι στις 8 Νοεμβρίου το 1866 περίπου χίλιοι άνθρωποι (μοναχοί, 325 πολεμιστές και γυναικόπαιδα) υπό τον ηγούμενο Γαβριήλ Μαρινάκη προτίμησαν να πεθάνουν παρά να πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Οι υπερασπιστές της Μονής αφού είδαν πως η άμυνα κατέρρεε, έβαλαν φωτιά στη πυριτιδαποθήκη και τινάχτηκαν στον αέρα συμπαρασύροντας μαζί τους πλήθος εισβολέων. Η μονή ιδρύθηκε κατά την Ενετοκρατία. Τα ψηλά της τείχη θυμίζουν φρούριο και η εκκλησία έχει μια μαρρόκ πρόσοψη, θεωρείται μια από τις ομορφότερες στη Κρήτη.

Ο δίκλιτος αυτός ναός σε σχήμα βασιλικής έχει αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος το βόρειο κλίτος, ενώ το νότιο στους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη.

Στη νότια πτέρυγα της Μονής βρίσκεται το μουσείο που περιέχει συλλογή μεταβυζαντινών εικόνων, κειμήλιο και οστεοφυλάκιο των ηρώων του ολοκαυτώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Ηρακλείου

I) ΦΟΔΕΛΕ

Το αναγεννημένο Φόδελε είναι ένα χωριό που αξίζει να το επισκεφθεί κανείς. Σε αυτό το χωριό φημολογείται ότι γεννήθηκε ο μεγάλος ζωγράφος Δομίνικος Θεοτοκόπουλος ή El Greco. Επίσης εδώ μπορεί κανείς να θαυμάσει δίπλα στο σπίτι του El Greco, χωμένο στους πορτοκαλεώνες τον υπέροχο βυζαντινό ναό της Παναγίας του 14^{ου} αιώνα με εξαιρετικές τοιχογραφίες, ο οποίος είναι χτισμένος πάνω στα θεμέλια ενός πολύ παλιότερου χριστιανικού ναού του 8^{ου} αιώνα .

II) ΜΠΑΛΙ

Συνεχίζοντας δυτικά και μερικές εκατοντάδες μέτρα από το παραλιακό οικισμό Μπαλί μπορούμε να θαυμάσουμε το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου.

Πότε ακριβώς χτίστηκε το μοναστήρι είναι άγνωστο, αλλά ξέρουμε ότι ανακαινίσθηκε για πρώτη φορά στα 1635, στα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας και της τουρκοκρατίας για αυτό και αποτέλεσε θαυμάσιο κρησφύγετο για τους επαναστάτες και τους καταδιωκόμενους. Οι Τούρκοι μετά το ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου κατέστρεψαν και το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου και σκότωσαν τους καλογέρους του. Η τωρινή του εικόνα δεν έχει καμία σχέση με την τότε εικόνα των ερειπίων, γιατί το 1983 ο μοναχός Άνθιμος με τη βοήθεια της Εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων το ανοικοδόμησε.

Φεύγοντας από το Ηράκλειο από τη δυτική πύλη (πύλη των Χανίων) και κατευθυνόμενοι προς Ρέθυμνο μπορούμε να δούμε το Βουλισμένο Αλώνι, έναν κρατήρα διαμέτρου 100 μέτρων που προφανώς προέκυψε από κατάρρευση οροφής σπηλαίου ή από πτώση μετεωρίτη, αυτό το μέρος είχε προταθεί κάποτε και για υπαίθριο θέατρο.

Μετά από περίπου 1 χιλιόμετρο ο δρόμος ανηφορίζει προς τη κορυφή του Στρούμπουλα. Εδώ μπορούμε να θαυμάσουμε το πανέμορφο ερημικό οροπέδιο του Στρούμπουλα, στα 500 μέτρα υψόμετρο. Εάν αποφασίσουμε να το διασχίσουμε φθάνουμε στο χωριό Μάραθος με τα πολύ όμορφα πέτρινα σπίτια ή στη γραφική Δαμάστα.

Συνεχίζοντα δυτικά μπορεί κανείς να διασχίσει ένα όμορφο ορεινό τοπίο και μετά από λίγο να κατηφορίσει προς την κοιλάδα του Μυλοπόταμου, ένα μέρος που όπως προδίδει το όνομα του κατά τη περίοδο της Τουρκοκρατίας είχε πολλούς νερόμυλους.

Το βουνό που υπάρχει βόρεια είναι ο Κουλουκώνας ή Ταλαια Όρη(από το όνομα του μυθικού γίγαντα Τάλω που προστάτευε την Κρήτη), ένα σκεπασμένο βουνό με χαμηλή βλάστηση , με αρκετές κορυφές πάνω από τα 800 μέτρα με ψηλότερη την κορυφή Κουτσούτρουλος στα 1.083 μέτρα υψόμετρο. Ανάμεσα σε αυτή τη κορυφή και τη κορυφή Βούλισμα (892 μέτρα υψόμετρο), περνάει ένας χωματόδρομος που ξεκινάει από το κάμπο Δοξαρού και καταλήγει μετά από 7 χιλιόμετρα στη μονή Βοσάκου Το μοναστήρι αυτό, που είναι αφιερωμένο στον Τίμιο Σταυρό, χτίστηκε το 14^ο αιώνα και έφτασε σε μεγάλη ακμή, το 1821 όμως δέχτηκε και αυτό το καταστροφικό πέρασμα των Τούρκων, σήμερα αναστυλώνεται έτσι ώστε να διασωθούν τουλάχιστον τα κτίρια του.

III) ΑΜΝΙΣΟΣ

Η Αμνισός, ήταν ένα από τα δύο λιμάνια της μινωικής Κνωσού, χτισμένη στους παραθαλάσσιους πρόποδες του λόφου Μεσοβούνι, περίπου 5 χλμ ανατολικά από το Ηράκλειο. Στην περιοχή της Αμνισού σύμφωνα με τη μυθολογία έσπασε ο ομφάλιος του Δία όταν ο νεογέννητος θεός μεταφερόταν σε κάποιο σπήλαιο για να κρυφτεί, και έτσι η περιοχή του κάμπου ονομαζόταν Ομφάλιο πεδίο. Στην ανατολική πλευρά του λόφου ο αρχαιολόγος Σπύρος Μαρινάτος ανακάλυψε το 1932 μια πολυτελή μινωική έπαυλη του 1600 π.Χ., που ονομάστηκε «ΕΠΑΥΛΗ ΤΩΝ ΚΡΙΝΩΝ» από τη γνωστή τοιχογραφία που βρέθηκε εδώ και που σήμερα εκτίθεται στο Αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου. Στους βόρειους πρόποδες του λόφου βρήκε ένα μικρότερο κτίριο που το ονόμασε Λιμεναρχείο, και λίγο πιο δυτικά ένα υπαίθριο ιερό με μεγάλο στρογγυλό βωμό αφιερωμένο στο Δία. Στην ακτή αμέσως δυτικά από το ιερό βρίσκονται τα κατάλοιπα του μόλου του μινωικού λιμανιού, σήμερα βυθισμένα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Στην ίδια περιοχή βρίσκεται επίσης ένα σπουδαίο σπήλαιο όπου λατρευόταν η θεά των τοκετών, η πονοδότρα Ειλείθια. Σε αυτό το μοναδικής σπουδαιότητας σπήλαιο της Ειλείθιας μπορεί κανείς να θαυμάσει έναν από τους πιο σπάνιους χώρους λατρείας της θεά των τοκετών, της Ειλείθιας, που βοηθούσε όλες τις γυναίκες να γεννήσουν. Το σπήλαιο ανακαλύφθηκε το 1880, ενώ οι ανασκαφές των Χατζηδάκη – Μαρινάτου έφεραν στο φως πολλά λατρευτικά αγγεία, όχι όμως και μεταλλικά αντικείμενα.

Συνεχίζοντας ανατολικά στη περιοχή Κοκκίνη Χάνι μπορεί κανείς να θαυμάσει τον αρχαιολογικό χώρο του μεγάρου της Νίρου. Εκεί που βρίσκονται τα ερείπια του μινωικού μεγάρου ήταν παλιά το Χάνι της Νίρου, ενώ η περιοχή λεγόταν Αλμυρίδες.

Το μέγαρο ήταν το σπίτι του άρχοντα του Βαθειανού κάμπου και ήταν σύγχρονο με τα ανάκτορα της Κνωσού και της Φαιστού. Η αρχιτεκτονική του ήταν παρόμοια με αυτή των μεγάρων της Τυλίσου. Τα ευρήματα στο μέγαρο της Νίρου περιλαμβάνουν πιθάρια, αγγεία, αμφορείς, ενώ βρέθηκαν πολλοί βωμοί και κολλοσικοί πέλεκεις.

Συνεχίζοντας ανατολικά κατευθυνόμενοι στο χωριό Σκοτεινό, μετά το χωριό Γούβες, βρίσκουμε το σπήλαιο Σκοτεινό ή σπήλαιο της Αγίας Παρασκευής. Η είσοδος είναι μεγάλη αλλά το πιο εντυπωσιακό μέρος βρίσκεται μέσα: η οροφή της αίθουσας έχει ύψος 47 μέτρα.

Οι υγρές μυρωδιές και η σιωπή δημιουργούν μια επιβλητική ατμόσφαιρα, ενώ οι σταλακτίτες και οι σταλαγμίτες έχουν εντυπωσιακά σχήματα. Στο σπήλαιο λατρευόταν η θεά Βριτομάρτις, ενώ τα ερείπια χριστιανικής εκκλησίας του 16ου αιώνα στην είσοδο του σπηλαίου φανερώνουν τη συνέχεια της λατρείας του θεού σε έναν πανάρχαιο ιερό χώρο.

IV) ΚΝΩΣΟΣ

Η Κνωσός αποτελεί την καρδιά του Μινωικού Πολιτισμού. Κατά την παράδοση ήταν η έδρα του βασιλιά Μίνωα. Με τον χώρο του ανακτόρου της Κνωσού συνδέονται οι συναρπαστικοί μύθοι του Λαβύρινθου με τον Μινώταυρο και του Δαίδαλου με τον Ίκαρο.

Η πόλη της Κνωσού κατοικήθηκε συνεχώς από τη Νεολιθική Εποχή (7.000 - 3.000 π.Χ.) έως τα Ρωμαϊκά χρόνια.

Αναφέρεται ως Κο-νο-σο στα κείμενα της γραμμικής γραφής Β' (μυκηναϊκής) του 14ου αιώνα π.Χ.

Το παλάτι της Κνωσού υπήρξε ως ένα δημιούργημα που ξεπερνούσε σε μεγαλείο και πολυτέλεια οποιοδήποτε άλλο οικοδόμημα σε ολόκληρη την Ευρώπη της Εποχής του Χαλκού. Ένα παλάτι 22.000 τετραγωνικών

μέτρων, με 1.500 δωμάτια, με 1.500 δωμάτια, με 5 ορόφους σε μερικά σημεία, δυο μεγάλες πλακοστρωμένες αυλές, θέατρο, ιερά, αποθήκες, εργαστήρια. Ένα παλάτι χτισμένο με σοφή αρχιτεκτονική που εξασφάλιζε τις κατάλληλες θερμοκρασίες και ταυτόχρονα άπλετο φως. Ένα παλάτι διακοσμημένο με εντυπωσιακές τοιχογραφίες, βαμμένο με ζωηρά χρώματα στις κολόνες και τους τοίχους του. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η κατοίκηση τη μινωική εποχή με τα λεγόμενα πρώτα (19ος-17ος αιώνα π.Χ.) και δεύτερα ανάκτορα (16ος-14ος αιώνας π.Χ.) και τις πολυτελείς οικίες, τον ξενώνα και τα μινωικά έργα υποδομής. Το 1450 π.Χ., μετά από μερική καταστροφή, εγκαθίστανται Μυκηναίοι στην Κνωσό.

Μεγάλη άνθηση γνώρισε ξανά η πόλη κατά την ελληνιστική περίοδο (ιερό Γλαύκου, άλλα ιερά, ιερό Δήμητρος, λαξευτοί τάφοι, χρήση βόρειου νεκροταφείου, οχυρωματικοί πύργοι). Το 67 π.Χ. ο Quintus Caecilius Metellus Creticus κατέλαβε την Κνωσό. Στην περίοδο αυτή ανήκει η έπαυλη Διονύσου με τα θαυμάσια ψηφιδωτά. Η Κνωσός εντοπίστηκε το Δεκέμβριο του 1878 από έναν έμπορο λαδιού, το Μίνωα Καλοκαιρινό. Πήρε άδεια από τις τουρκικές αρχές και κατά τη διάρκεια των ανασκαφών του ανακάλυψε κατά τύχη το μινωικό ανάκτορο της Κνωσού. Ο περίβολος της δυτικής αυλής, έξι από τις 21 αποθήκες, οι διάδρομοι της νοτιανατολικής αυλής, μια γωνία της αίθουσας του θρόνου και άλλα ευρήματα ήρθαν στο φως. Όμως ο Καλοκαιρινός δεν ήταν αρχαιολόγος με αποτέλεσμα να μην καταφέρει να ερμηνεύσει τα ευρήματα. Τα ευρήματα αυτά ήρθε να ερμηνεύσει το 1900 ο αρχαιολόγος Sir Arthur Evans. Ως το 1906 είχαν έρθει στην επιφάνεια τα ερείπια του μεγαλοπρεπούς μινωικού ανακτόρου που σήμερα μπορεί κανείς να θαυμάσει στο αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα στην περιοχή της Κνωσού είναι :

Το Ανάκτορο της Κνωσού (2000-1350 π.Χ.)

Το ανάκτορο της Κνωσού, το μεγαλύτερο (20.000 τ.μ.) και λαμπρότερο από όλα τα μινωικά κέντρα εξουσίας, ακολουθεί τον αρχιτεκτονικό τύπο που αποκρυσταλλώθηκε γύρω στα 1700 π.Χ.: γύρω από μία ορθογώνια κεντρική αυλή, με άξονα βορρά-νότο, αναπτύσσονται περιμετρικά τέσσερις πτέρυγες.

Στην ανατολική βρίσκονται τα βασιλικά διαμερίσματα, τα εργαστήρια και ένα ιερό. Στην δυτική, οι αποθήκες με τα μεγάλα πιθάρια, τα ιερά, τα θησαυροφυλάκια, η αίθουσα του θρόνου και στους πάνω ορόφους οι αίθουσες συμποσίων. Στην βόρεια, το λεγόμενο "Τελωνείο", μία δεξαμενή καθαρμών και ένα λιθόκτιστο θέατρο. Στην νότια πτέρυγα κυριαρχεί το μεγαλοπρεπές νότιο Πρόπυλο. Μία δεύτερη πλακόστρωτη αυλή στα δυτικά του ανακτόρου εφοδιασμένη με "πομπικούς δρόμους" (στενούς υπερυψωμένους διαδρόμους) χρησίμευε μάλλον για χώρος τελετουργιών. Το ανάκτορο ήταν πολυόροφο, χτισμένο με πελεκητούς δόμους και οι τοίχοι του ήταν διακοσμημένοι με θαυμάσιες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν πιθανόν θρησκευτικές τελετές. Γύρω στο 2000 π.Χ. κτίστηκε το παλαιό (πρώτο) ανάκτορο, το οποίο καταστράφηκε μάλλον από σεισμό στο 1700 π.Χ. Αμέσως μετά οικοδομήθηκε το νέο (δεύτερο) ανάκτορο, μεγαλοπρεπέστερο με λαβυρινθώδη διαρρύθμιση. Κατά τα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ. Αχαιοί ηγεμόνες κάθονται στην αίθουσα του θρόνου του ανακτόρου, οι οποίοι ως απόλυτοι κυρίαρχοι, ελέγχουν όλο το νησί, και αφήνουν γραπτά μνημεία σε Ελληνική γλώσσα (πινακίδες γραμμικής γραφής Β).

Το ανάκτορο καταστρέφεται και πάλι στα μέσα του 14ου αιώνα π.Χ. (ΥΜ ΙΙΑ), αυτή τη φορά από πυρκαγιά, και έκτοτε παύει να λειτουργεί ως ανακτορικό κέντρο.

Το "Μικρό Ανάκτορο" (17ος-15ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται δυτικά του κυρίως ανακτόρου και έχει όλα τα ανακτορικά αρχιτεκτονικά στοιχεία (ξεστή τοιχοδομία, χώροι υποδοχής, περίστυλη αίθουσα, διπλό μέγαρο με πολύθυρα και δεξαμενή καθαρμών-ιερό).

Η "Βασιλική Έπαυλη" (14ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται ΒΑ του ανακτόρου. Παρουσιάζει έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα και ίσως πρόκειται για κατοικί επιφανούς μέλους της αριστοκρατίας ή του ιεραρχείου. Χαρακτηριστικά στοιχεία της Έπαυλης είναι τα πολύθυρα, υπόστυλη κρύπτη με πεσσό και το διπλό κλιμακοστάσιο.

Η "Οικία των Τοιχογραφιών" (15,14ος-12ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται ΒΔ του Ανακτόρου και πρόκειται για μικρού μεγέθους οικία αστικού τύπου με πλούσιο εσωτερικό τοιχογραφημένο διάκοσμο.

Το "Καραβάν Σεράι" (Ξενώνας) βρίσκεται νότια του ανακτόρου και θεωρήθηκε χώρος υποδοχής και διαμονής επισκεπτών με αίθουσα που περιείχε τοιχογραφίες και λουτρό.

Η "Ανεξερεύνητη Οικία" (14ος-12ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται ΒΔ του ανακτόρου. Έχει ιδιωτικό-βιοτεχνικό χαρακτήρα. Πρόκειται για ορθογώνιο κτήριο με κεντρική αίθουσα με 4 πεσσούς, διαδρόμους, αποθήκες και κλιμακοστάσιο.

Ο "Βασιλικός Τάφος-Ιερό" βρίσκεται 600 μ. περίπου Ν. του ανακτόρου. Επικοινωνούσε με την Οικία του Αρχιερέα με πλακόστρωτο δρόμο. Φαίνεται ότι εδώ είχε ταφεί κάποιος από τους τελευταίους βασιλιάδες της Κνωσού (17ος- 14ος αιώνας π.Χ.).

Χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά στοιχεία είναι η είσοδος με αυλή, στοά και ένα μικρό προθάλαμο και υπόστυλη κρύπτη με δύο πεσσούς.

Η "Οικία του Αρχιερέα" βρίσκεται 300 μ. νότια του Καραβάν-Σεράι. Εδώ βρέθηκε πέτρινος βωμός με δύο κίονες, τον οποίο πλαισίωναν βάσεις διπλών πελέκεων.

Η "Νότια Οικία" (17ος-15ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται νότια του ανακτόρου. Πρόκειται για ιδιωτική αστική οικία, τριόροφη με δεξαμενή καθαρμών και υπόστυλη κρύπτη.

Η "Επαυλη του Διονύσου" (2ος αιώνας μ.Χ.) είναι ιδιωτική ρωμαϊκή περίστυλη οικία με θαυμάσια ψηφιδωτά δάπεδα του ψηφοθέτου Απολλιναρίου, που εικονίζουν το Διόνυσο. Έχει και ιδιαίτερους χώρους Διονυσιακής λατρείας.

V) ΑΡΧΑΝΕΣ

Στο δρόμο και μετά την Κνωσό βρίσκεται η κωμόπολη Αρχάνες. Σε μια επιγραφή που βρέθηκε στο Άργος, εμφανίζεται για πρώτη φορά το όνομα της κρητικής πόλης Αχάρναι. Στις επάνω Αρχάνες υπάρχουν αμπελώνες και παράγεται κρασί και η ποικιλία σταφυλιών ροζακί. Νότια του χωριού βρίσκεται η εκκλησία του αρχάγγελου Μιχαήλ(Ασώματος) με τοιχογραφίες του 1315. Άλλες αξιόλογες εκκλησίες είναι αυτές της Αγίας Τριάδος και της Αγίας Παρασκευής (14^{ος} αιώνας).

Οι πρώτοι οικισμοί που αναπτύχθηκαν στις Αρχάνες έχουν χαθεί με τη πάροδο του χρόνου, μόνο κάποια σποραδικά ευρήματα μαρτυρούν το υψηλό επίπεδο του πολιτισμού τους. Όταν χτίστηκαν τα μεγάλα ανάκτορα στη Κνωσό, στη Φαιστό και τα Μάλια, γύρω στα 1900 π.Χ. χτίστηκε ένα μεγάλο ανάκτορο στις Αρχάνες. Πόσο μεγάλο ήταν δεν γνωρίζουμε ακόμη με ακρίβεια, γιατί ακριβώς πάνω του είναι χτισμένος ο σημερινός οικισμός.

Οι δοκιμαστικές τομές που έγιναν κατά καιρούς από τους αρχαιολόγους Γιάννη και Έφη Σακκελαράκη υποδεικνύουν ότι το ανάκτορο των Αχαρνών είναι εξίσου μεγαλοπρεπές και πολυτελές όπως και τα άλλα μινωικά παλάτια. Μάλιστα ο αρχαιολόγος Έβανς υποστηρίζει ότι αυτό ήταν το θερινό ανάκτορο του βασιλιά της Κνωσού. Το ανάκτορο των Αχαρνών καταστράφηκε και ανοικοδομήθηκε τρεις φορές .Λίγα χιλιόμετρα νοτιότερα βρίσκεται μια μεγάλη μινωική βίλα του 1600 π.Χ. μέσα στην οποία βρέθηκε άθικτο ένα πατητήρι για σταφύλια και ένα ελαιοπιεστήριο, πρόκειται για τη μινωική έπαυλη του Βαθυπέτρου. Άλλες περιοχές κοντά στις Αρχάνες που χρίζουν αρχαιολογικού ενδιαφέροντος είναι: η θέση Φουρνί(προϊστορικό νεκροταφείο) και η Τουρκογειτονιά.

Φουρνί

Από την εποχή της βενετοκρατίας, και ίσως ακόμη παλιότερα, οι αγρότες των Αρχανών ονόμαζαν αυτό το λόφο Φουρνί, επειδή εκεί πάνω υπήρχε ένα πέτρινο θολωτό κτίσμα σαν χωριάτικος φούρνος, που οι αμπελουργοί χρησιμοποιούσαν σαν αποθήκη για τα εργαλεία τους. Όταν την είδε ο αρχαιολόγος Γιάννης Σακελλαράκης το 1964 κατάλαβε αμέσως ότι πρόκειται για ένα θολωτό μυκηναϊκό τάφο. Αργότερα με την σταδιακή εξερεύνησή του ο αρχαιολόγος ανακάλυψε ένα κρυφό δωμάτιο που τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι κατάφερε να ανακαλύψει τη πρώτη ασύλητη βασιλική ταφή στη Κρήτη.

Όρος Γιούχτας

Πέντε χιλιόμετρα νοτιότερα από την Κνωσό βρίσκεται ένας μεγάλος ασβεστολιθικός βράχος με κορυφή στα 811 μέτρα, που στα μάτια των αρχαίων Κρητών έμοιαζε με το πρόσωπο του Δία ξαπλωμένο στη γη.

Ο Γιούχτας όπως ονομάζεται σήμερα ήταν το ιερό βουνό των μινωιτών, στο οποίο είχαν ιδρύσει τέσσερα ιερά. Στη δυτική πλαγιά του, σε ύψος 720 μέτρα υπάρχει η μικρή σπηλιά Χωστό Νερό, που ήταν τόπος λατρείας ήδη από την προανακτορική περίοδο. Στη νοτιοδυτική πλαγιά σε ύψος 400 μέτρα βρίσκεται ο Σπήλιος του Στραβομύτη από τη νεολιθική περίοδο.

Στις αρχές του αιώνα ο Έβανς επισήμανε και ανάσκαψε ένα ιερό κορυφής πάνω στη ψηλότερη κορυφή του Γιούχτα, όπου βρήκε χάλκινους διπλούς πέλεκεις και ένα πλήθος από ειδώλια ανθρώπων και ζώων.

Όμως η σημαντικότερη ανακάλυψη στο Γιούχτα και μία από τις σημαντικότερες σε όλη την Κρήτη που συντάραξε τους αρχαιολόγους και τους αρχαιόφιλους σε όλο τον κόσμο, ήταν ο ναός στα Ανεμοσπήλια, που εντοπίστηκε το 1979 από τους αρχαιολόγους Έφη και Γιάννη Σακελλαράκη. Πρόκειται για ένα ορθογώνιο κτίσμα με τέσσερα δωμάτια: τρία από αυτά το ένα δίπλα στο άλλο και μπροστά τους ένας επιμήκης προθάλαμος. Το πιο εντυπωσιακό εύρημα ήταν η ανακάλυψη ενός δωματίου που περιείχε 3 σκελετούς, ο ένας από αυτούς πάνω σε ένα βωμό πράγμα που οδήγησε στο συμπέρασμα ότι αυτό το δωμάτιο χρησιμοποιούταν ως ανθρώπινο θυσιαστήριο.

VI) Η ΠΕΔΙΑΔΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΡΑΣ

Η πεδιάδα της Μεσαράς είναι μια εύφορη πεδιάδα στα νότια του νομού Ηρακλείου. Είναι μία μακρόστενη περιοχή με προσανατολισμό από τα ανατολικά προς τα δυτικά. Περιορίζεται βόρεια από το ορεινό συγκρότημα του Ψηλορείτη, νότια από τα Αστερούσια Όρη, ανατολικά από το Ορος Δίκητη ενώ δυτικά καταλήγει στον Κόλπο της Μεσαράς

(Λιβυκό Πέλαγος). Οι μεγαλύτεροι δήμοι είναι το Τυμπάκι και οι Μοίρες. Η περιοχή αυτή ανέκαθεν είχε ιδιαίτερη σημασία λόγω της αγροτικής παραγωγής της. Σήμερα κυρίαρχες είναι οι καλλιέργειες Κηπευτικών σε θερμοκήπια. Η σημασία της περιοχής αναδεικνύεται από την ύπαρξη σ'αυτήν του Ανακτόρου της Φαιστού, όπως και της Μινωικής έπαυλης της Αγίας Τριάδας. Οι κωμοπόλεις και τα περισσότερα χωριά της Μεσαράς, λόγω της ταχείας ανάπτυξης της περιοχής, δεν διατηρούν παραδοσιακά στοιχεία και δεν εμφανίζουν ενδιαφέρον για τον επισκέπτη. Ωστόσο στα όρια της περιοχής βρίσκονται αρκετά ενδιαφέροντα μέρη που προσφέρουν ενδιαφέρουσες πεζοπορικές διαδρομές.

VII) ΦΑΙΣΤΟΣ

Ένα από τα σημαντικότερα κέντρα του μινωικού πολιτισμού, η σημαντικότερη σε πλούτο και δύναμη πόλη της νότιας Κρήτης. Η κατοίκηση στην Φαιστό αρχίζει από τα Νεολιθικά χρόνια και συνεχίζεται μέχρι την ίδρυση και εδραίωση των μινωικών ανακτόρων (15ος αιώνας π.Χ.). Η μινωική πόλη αναπτύσσεται γύρω από το ανακτορικό κέντρο. Μετά την καταστροφή του (15ος αιώνας π.Χ.) η Πόλη συνεχίζεται να κατοικείται και τα μυκηναϊκά χρόνια μέχρι και την γεωμετρική εποχή (8ος αιώνας π.Χ.).

Κατά τα ιστορικά χρόνια χτίζεται ο ναός της Ρέας, στα νότια του παλαιού ανακτόρου. Η Ελληνιστική πόλη υπήρξε εξαιρετικά ακμαία. Δείγμα οικιών της εποχής αυτής διακρίνεται στην δυτική αυλή (άνω άνδηρο) του ανακτόρου. Στα μέσα του 2ου αιώνα π.Χ. η πόλη καταστράφηκε και υποδουλώθηκε από την γειτονική Γόρτυνα. Ιχνη κατοίκησης της ενετοκρατίας υπάρχουν διάσπαρτα σ' όλη την περιοχή. Το 1884 άρχισαν οι αρχαιολογικές έρευνες από τον F.Halbherr στην Φαιστό και συνεχίστηκαν από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή (Halbherr and

L.Pernier, 1900-1904) και από τον Doro Levi (1950-1971). Παράλληλα με τις ανασκαφές έγιναν στερεωτικές εργασίες από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή. Ορισμένοι χώροι, κυρίως το παλαιό ανάκτορο και τα βασιλικά δωμάτια του νέου ανακτόρου καλύφθηκαν με πλαστικά στέγαστρα, ενώ άλλοι, όπως οι αποθήκες του νέου ανακτόρου, καλύφθηκαν με πλάκα μπετόν.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα στην περιοχή της Κνωσού είναι :

Το Ανάκτορο της Φαιστού

Το ανάκτορο της Φαιστού θεωρείται τυπικό δείγμα μινωικού ανακτόρου εξ αιτίας της εξαιρετικής του αρχιτεκτονικής του σύνθεσης και της άψογης κατασκευής του. Στον αρχαιολογικό χώρο της Φαιστού -στην περιοχή του ανακτόρου- διακρίνονται λείψανα του παλαιού αλλά και του νέου ανακτόρου. Τα λείψανα του παλαιού ανακτόρου είναι σήμερα στεγασμένα.

Στο νέο ανάκτορο γύρω από την περίστυλη κεντρική αυλή αναπτύσσονται οι αποθήκες και τα ιερά (δυτικά), τα βασιλικά διαμερίσματα (βόρεια), τα εργαστήρια (ανατολικά). Ακόμη δυτικότερα από τις αποθήκες, υπάρχει ο "θεατρικός χώρος" με τους "πομπικούς δρόμους" και σε κατώτερα στρώματα οι παλαιονακτορικές αποθήκες σίτου.

Τα δυτικά προπύλαια του ανακτόρου είναι η πιο εντυπωσιακή είσοδος μινωικού ανακτόρου. Τα ευρήματα από το ανάκτορο εκτίθενται στο Μουσείο Ηρακλείου. Όπως και στην Κνωσό, το πρώτο ανάκτορο

κτίστηκε στην αρχή της 2ης χιλιετίας π.Χ. (MM IB περίοδος). Η ζωή του πρώτου ανακτόρου διήρκεσε τρεις αιώνες περίπου (2000-1700 π.Χ.). Γύρω στο 1700 π.Χ. καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαγιά. Πάνω στα ερείπια ένα νέο ανάκτορο οικοδομείται, το οποίο καταστρέφεται, όπως και τα άλλα μινωικά κέντρα στα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ. (YMIB). Το ανάκτορο δεν λειτουργεί πλέον. Μόνο κάποια τμήματά του, κατοικήθηκαν από ιδιώτες στην ύστερη μετανακτορική εποχή. Στα αρχαϊκά χρόνια ανήκει ο ναός της "Μεγάλης Μητέρας" ή Ρέας που βρέθηκε χτισμένος πάνω σε παλαιοανακτορικά ερείπια στο νότιο τμήμα του ανακτόρου. Οι έρευνες στο ανάκτορο άρχισαν το 1884 από τους Ιταλούς Fred. Halbherr και Ant. Taramelli. Μετά την ανακήρυξη της Κρητικής Πολιτείας το 1898, ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν από τους Halbherr και L.Pernier (1900-1914) και αργότερα από τον Doro Levi (1950-1971), υπό την αιγίδα της Ιταλικής Αρχαιολογικής Σχολής της Αθήνας.

Παράλληλα με τις ανασκαφές έγιναν και μικρής κλίμακας αναστηλώσεις και στερεωτικές εργασίες. Ορισμένοι χώροι προστατεύθηκαν με πλάκα μπετόν ή πλαστικό κάλυμμα.

Τμήματα της μινωικής, αλλά και της μεταγενέστερης Πόλης έχουν εντοπισθεί νότια και δυτικά του ανακτόρου σε άμεση γειτνίαση με αυτό και στις θέσεις Χάλαρα και Αγία Φωτεινή ΝΑ και ΒΑ του ανακτόρου αντίστοιχα.

Ενετική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου της Φαλάνδρας.

Βρίσκεται δυτικά του χώρου του ανακτόρου, αριστερά του αμαξιτού δρόμου που οδηγεί στον αρχαιολογικό χώρο της Αγίας Τριάδος και των Ματάλων.

VIII) ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

Η Αγία Τριάδα Ηρακλείου Κρήτης ως αρχαιολογικός τόπος, είναι απλωμένος κατά μήκος της βόρειας πλαγιάς του λόφου του Αγίου Γεωργίου Γάλατα, περίπου 3 χλμ. δυτικά του ανακτόρου της Φαιστού, στην Κρήτη και κατοικήθηκε την 3^η χιλιετία π.Χ.. Φαίνεται πως καταστράφηκε, όπως όλα τα ανακτορικά κέντρα εκτός από τη Κνωσό στην Υστερομινωική (ΥΜ ΙΒ), και κατοικήθηκε και πάλι στην ΥΜ ΙΙΑ, γεννόμενη σημαντική περιοχή της μεταανακτορικής περιόδου.

Η ΕΠΑΥΛΗ

Στην νεοανακτορική περίοδο, ένα ευρύχωρο και υπέροχα διακοσμημένο L σχήματος σύμπλεγμα, που προσδιορίζεται συχνά ως “θερινό ανάκτορο” βασιλέων της Φαιστού, οικοδομήθηκε πάνω στα ερείπια του προηγούμενου κέντρου. Πιθανώς δεν είναι μια κατασκευή αλλά μάλλον δύο μεγάλες επαύλεις συγκρινόμενες με εκείνες της Τυλίσσου, περιοχή που υπήρξε κατά τον ίδιο τρόπο «προάστειο» της Κνωσού. Στην Γεωμετρική περίοδο (8^{ος} αιώνας π.Χ.) φαίνεται πως ήταν χώρος λατρείας, ενώ κατά την Ελληνιστική εποχή(4^{ος} – 1^{ος} αιώνας π.Χ.) οικοδομήθηκε μικρό ιερό, αφιερωμένο στο Δία.

Στη νότια γωνία της δυτικής πτέρυγας της έπαυλης υπάρχει μια σειρά δωματίων που εξυπηρετούνται από έναν ενιαίο μακρύ διάδρομο.

Προσδιορίζονται συχνά ως ενδιαιτήσεις βοηθητικού προσωπικού, αλλά είναι πιθανότερο να είναι αποθηκευτικοί χώροι ή εργαστήρια.

Ένα καλά συντηρημένο σύνολο δωματίων επικοινωνεί με μια πλακόστρωτη αυλή στο νοτιοανατολικό σημείο. Από μια μικρή κλίμακα,

ο επισκέπτης μπαίνει στον πολύθυρο ανδρωνίτη, όποιος έχει άνοιγμα βορειοδυτικά σε ένα σχήματος L με εξώστες που βλέπουν σε κήπους. Στην ανατολή, ο «ανδρωνίτης» οδηγεί σε ένα φωταγωγό, στην άλλη πλευρά του οποίου υπάρχει δωμάτιο με γυψοστρωμένο πάτωμα και γυψοεπενδυμένους τοίχους.

Διάφορα δωμάτια στα οποία βρέθηκε μεγάλος αριθμός πίθων καθορίζουν μια άλλη περιοχή αποθήκευσης που αποκαλείται «βόρεια έπαυλη», ενώ δώματα με παρόμοια λειτουργία στο νοτιοδυτικό σημείο του συμπλέγματος συνδέονται με μια δεύτερη «δυτική έπαυλη».Μια σειρά σημαντικών ενδιατήσεων που χωρίζονται με θύρες βρίσκουν άνοιγμα στο ανατολικό φως μέσω στοών ή παραθύρων.

Στην νοτιοανατολική γωνία, ένα μεγάλο κλιμακοστάσιο οδηγούσε σε μείζονες πιθανώς ενδιαιτήσεις του δεύτερου ορόφου.

ΑΓΟΡΑ- ΟΙΚΙΣΜΟΣ- ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ

Η αποκάλυψη της έπαυλης της Αγίας Τριάδας, αλλά και της Αγοράς, του Οικισμού και του νεκροταφείου είναι το αποτέλεσμα ευρύτερων ανασκαφικών εργασιών στην περιοχή της κοιλάδας της Μεσσαράς που ξεκίνησαν το 1902. Η περίοδος 1902-1914 απέδωσε την ΥΜ έπαυλη, τον οικισμό και το νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας, κυρίως με εργασίες Ιταλών αρχαιολόγων όπως ο Federico Halbherr, ο R. Paribeni και ο E. Stefani. Σχετικά πρόσφατα οι ανασκαφές επαναλήφθηκαν βόρεια του μυκηναϊκού οικισμού από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή υπό την διεύθυνση του Vincenzo La Rosa.

Η Αγορά και ο Οικισμός βρίσκονται βορειοανατολικά της Έπαυλης και ανήκουν στην μυκηναϊκή περίοδο. Πίσω από το συγκρότημα που έχει χαρακτηριστεί ως "στοά" της Αγοράς ανοίγονται 8 μεγάλα δωμάτια.

Δυτικά της στοάς εκτείνονται λείψανα μυκηναϊκού οικισμού. Το "μέγαρο μυκηναϊκού τύπου" είναι σύγχρονο με τη "στοά" και έχει κτιστεί επάνω στις αποθήκες της Βασιλικής Έπαυλης. Το νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας περιλαμβάνει δύο πρωτομινωικούς θολωτούς τάφους (30ος-23ος αιώνας π.Χ.) με συγκροτήματα ταφικών δωματίων και θαλαμοειδείς τάφους της υστερομινωικής περιόδου (14ος αιώνας π.Χ.) με ταφές σε πήλινες λάρνακες και μία λίθινη, η περίφημη τοιχογραφημένη σαρκοφάγος της Αγίας Τριάδας, από τα σημαντικότερα ευρήματα αυτής της αρχαιολογικής θέσης που ανακαλύφτηκε σε λακοειδή τάφο και αποτελεί το μοναδικό δείγμα πέτρινης σαρκοφάγου με ζωγραφική διακόσμηση. Στις δύο μακρύτερες πλευρές της εικονίζεται νεκρική λατρεία και στις δυο μικρότερες άρματα.

IX) ΓΟΡΤΥΝΑ

Σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από τους Άγιους Δέκα υπάρχουν τα ερείπια μιας μεγάλης πόλης διασκορπισμένης δεξιά και αριστερά του δρόμου.

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου η Γόρτυνα ήταν η πρωτεύουσα της Κρήτης. Παλαιότερα υπήρχε ένας μικρός οικισμός στην περιοχή, από την εποχή της ύστερης Μινωικής περιόδου.

Η Γόρτυνα όμως έγινε γνωστή αργότερα κατά την Αρχαϊκή Περίοδο και έφτασε στο απόγειο της δόξας της το 69 π.Χ. όταν οι Ρωμαίοι την έκαναν πρωτεύουσα της επαρχίας Κρήτης και Κυρηναϊκής και έκτισαν πολλά επιβλητικά κτίρια εκεί. Κάποια από αυτά είναι το Πρακτώρειο και το Ωδείο, δίπλα στο οποίο βρίσκουμε εντοιχισμένες σε αυτό τις μεγάλες πλάκες που έχουν χαραγμένους τους νομούς της πόλης.

Πρόκειται για τον περίφημο «Κώδικα των Νόμων της Γόρτυνας» που

είναι γραμμένος σε Δωρική διάλεκτο και η ύπαρξη τους χρονολογείται στα τέλη του 6^{ου} αιώνα π.Χ.

Η Γόρτυνα κατά τα Ρωμαϊκά χρόνια ήταν μία από της πρώτες πόλεις στην οποία άνθησε ο χριστιανισμός, έτσι δίπλα στα ερείπια της πόλης βρίσκεται ο ναός του Αγίου Τίτου που κτίστηκε τον 6^ο αιώνα και μέρος του βλέπουμε σήμερα. Στο χωριό Άγιοι Δέκα υπάρχει το μουσείο της Γόρτυνας με ευρήματα της περιοχής.

Στην ακτή του Λέντα βρίσκουμε την αρχαία Λεβήν που ήταν επίνειο της Γόρτυνας και ήκμασε κυρίως στην ελληνορωμαϊκή περίοδο, κτίστηκε όμως στην αρχή της Μινωικής περιόδου.

Εδώ υπάρχει ο ναός του Ασκληπιού που ήταν φημισμένο κέντρο υδροθεραπείας, φυσιοθεραπείας και ψυχιατρείο. Από το Λέντα μπορεί κάποιος με καΐκι να επισκεφθεί δυτικά τους Καλούς Λιμένες και ανατολικά τη Μονή Κουδουμά.

X) ΜΑΤΑΛΑ

Είναι ένα ψαροχώρι γνωστό πριν μερικά χρόνια ως κέντρο των χίππυς, ενώ σήμερα έχει αναπτυχθεί σε ένα σύγχρονο τουριστικό θέρετρο. Τα Μάταλα ήταν λιμάνι της πόλης της Φαιστού και αργότερα της πόλης της Γόρτυνας, το 220 π.Χ. Τα σπίτια του αρχαίου οικισμού βρίσκονται εκεί που είναι ο σύγχρονος οικισμός. Στις δύο πλευρές της ημικυκλικής παραλίας των Ματάλων υψώνονται βράχοι. Στο βόρειο βράχο της ακτής είναι οι τεχνητές σπηλιές που ήταν τάφοι του 1^{ου} και του 2^{ου} αιώνα μ.Χ. Αυτές οι σπηλιές συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον των χίππυς της δεκαετίας του '70. Δυτικά των Ματάλων στα ανοιχτά του κόλπου της Μεσσαράς υπάρχουν οι νήσοι Παξιμάδια.

XI) ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ ΟΡΗ

Το παραδοσιακό χωριό του Σίβα έχει αρκετό ενδιαφέρον για μια επίσκεψη ή και διαμονή. Κοντά στο Σίβα βρίσκεται η ιστορική Μονή Οδηγήτριας. Όταν πρωτοδεί κανείς το μοναστήρι από μακριά, θα νομίσει ότι πρόκειται για παλιό κάστρο. Από εδώ κατευθυνόμενοι προς Βαθύ καταλήγεται στο νοτιότερο ακρωτήριο της Κρήτης, το Ακρωτήριο Λίθινο. Στην περιοχή του Λίθινου υπάρχουν οι εξής ενδιαφέρουσες δυνατότητες: Οι σπηλιές του Μάρτσαλου. Είναι ένα σημείο με πολλές μικρότερες και μεγαλύτερες σπηλιές στα ασβεστολιθικά βράχια. Σε πολλές από αυτές έζησαν ερημίτες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σπηλιά που σήμερα έχει μετατραπεί σε εκκλησία κι όπου βρέθηκε η (θαυματουργή) εικόνα της Παναγίας της Οδηγήτριας.

Η χαράδρα που οδηγεί στην παραλία Βαθύ. Το Βαθύ είναι ένας στενός κόλπος που εισχωρεί τόσο βαθειά στη στεριά, ώστε δεν φαίνεται η έξοδος του προς τη θάλασσα, δίνοντας την εντύπωση λίμνης.

Εντυπωσιακή εικόνα παρουσιάζουν και ο διαβρωμένος από τον άνεμο λευκός ασβεστόλιθος των τοιχωμάτων της χαράδρας που οδηγεί στην παραλία.

Αν τώρα από την Οδηγήτρια, συνεχίσετε ευθεία για 2-3 χμ. θα βρείτε την αρχή του Αγιοφάραγγο. Μπροστά σας προς το νότο φαίνεται η είσοδος του φαράγγιού. Κατηφορίστε προς αυτήν και ακολουθείστε το μονοπάτι, μπαίνοντας στο φαράγγι. Σε 1 ώρα περίπου, αφού περάσετε την εκκλησία με το πηγάδι, θα βγείτε στην θαυμάσια, ερημική παραλία του Αγιοφάραγγο.

Το Αγιοφάραγγο πήρε το όνομα του από τους 300 ερημίτες που ασκήτευαν εδώ παλιότερα. Μάλιστα λένε ότι ζούσαν σε συνθήκες απόλυτης στέρησης και απομόνωσης ο ένας από τον άλλο.

Συναντιόντουσαν 1 φορά το χρόνο σε μιά μεγάλη σπηλιά, το "γουμενόσπηλιο", όπου ο καθένας κάθονταν στη δική του πέτρα. Αν έβλεπαν κάποια πέτρα άδεια, καταλάβαιναν ότι ο "κάτοχος" της είχε πεθάνει την προηγούμενη χρονιά κι έψαλλαν μια δέηση για την ψυχή του.

Στην περιοχή του Λέντα υπάρχει η θαυμάσια παραλία της Τρυπητής. Εκεί κοντά βρίσκεται το φαράγγι της Τρυπητής. Αν και με μια πρώτη ματιά βλέπουμε ένα τεράστιο βράχο που μοιάζει αδιαπέραστος, εάν παρατηρήσουμε καλύτερα βλέπουμε ένα σκίσιμο που μοιάζει σαν να έκοψε κάποιος το βράχο αυτό με ένα μαχαίρι.

Συνεχίζοντας ανατολικά πλησιάζουμε τη ψηλότερη κορυφή των Αστερούσιων, τον Κόφινα(1.230 μέτρα), την οποία περνάμε διασχίζοντας τη βόρεια πλευρά της.

XII) ΚΑΜΑΡΕΣ

Το σπήλαιο των Καμαρών ανακαλύφθηκε το 1890 από κάποιο ντόπιο βοσκό, αλλά πολύ πριν από αυτόν- περίπου το 3.000 π.Χ.- το είχε ανακαλύψει κάποια ομάδα νεολιθικών ανθρώπων και το είχε κάνει κατοικία της. Πολύ αργότερα, γύρω στο 2.000 π.Χ., οι Μινωίτες της γύρω περιοχής το χρησιμοποίησαν ως τόπο λατρείας κάποιας θεότητας, ίσως της θεάς του τοκετού Ειλειθυίας. Τα αγγεία που χρησιμοποιούσαν ως αφιερώματα στη θεά, τα λεγόμενα Καμαραϊκά αγγεία, βρέθηκαν στις ανασκαφές που έκαναν Ιταλοί και Άγγλοι αρχαιολόγοι το 1913. Μετά τις Καμάρες και μέχρι το χωριό Ζαρός υπάρχουν δυο από τα σημαντικότερα μοναστήρια της Κρήτης: η Μονή Βαρσαμόνερου και η Μονή Βροντησίου.

Μονή Βαρσαμόνερου

Η μονή Βαρσαμόνερου ιδρύθηκε κατά τους πρώτους αιώνες της Βενετοκρατίας και το καθολικό της είναι δίκλιτο. Αυτή η μονή έχει πολύ καλοδιατηρημένες τοιχογραφίες και εκτός αυτών υπάρχουν και σημαντικότερες βυζαντινές εικόνες του ζωγράφου Άγγελου του 1600.

Μονή Βροντησίου

Η μονή Βροντησίου ιδρύθηκε το 1400 και αρχικά ήταν ,μετόχι της γειτονικής μονής Βαρσαμόνερου. Στην είσοδο της μονής σώζεται μια θαυμάσια κρήνη. Η μονή άνθισε το 1500 όταν όπως φαίνεται εγκαταλείφθηκε αυτή του Βαρσαμόνερου. Ήταν ένα πνευματικό κέντρο και λέγεται ότι ο ζωγράφος Μιχαήλ Δαμασκηνός έζησε και δημιούργησε εκεί. Η μονή υπήρξε επίσης στρατηγείο της Κρητικής επανάστασης το 1866.

XIII) ΜΑΛΙΑ

Ιδιαίτερο αρχαιολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το μινωικό ανάκτορο των Μαλίων που βρίσκεται 34 χλμ. ανατολικά του Ηρακλείου. Οι ανασκαφές στην περιοχή, που ξεκίνησαν το 1922 έφεραν στο φως ανάκτορο παρόμοιο με αυτό της Κνωσού και της Φαιστού χτισμένο κι αυτό γύρω στα 1900 π.Χ. και εγκαταλελειμμένο στα 1450 π.Χ. Επίσης στο φως ήρθαν συνοικίες της μινωικής πόλης που υπήρχε γύρω από το ανάκτορο και νεκροταφείο στη θέση Χρυσόλακκος. Το ανάκτορο των Μαλίων κατελάμβανε έκταση περίπου 9.000 τ.μ. και σύμφωνα με την παράδοση σ' αυτό βασίλευε ο αδελφός του Μίνωα Σαρπηδών.

Πολλά από τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρίσκονται στο Μουσείο Ηρακλείου προέρχονται από τα Μάλια.

Η παρουσία του ανθρώπου στα Μάλια κατά την Νεολιθική εποχή (6000-3000 π.Χ.) μαρτυρείται μόνο από όστρακα (τμήματα πήλινων αγγείων).

Η κατοίκηση στην περιοχή υπήρξε συνεχής από τα μέσα της 3ης χιλιετίας ως το τέλος της προϊστορίας. Εντοπίστηκαν σπίτια προανακτορικού οικισμού (2500-2000 π.Χ) κάτω από το ανάκτορο και ταφές της ίδιας εποχής κοντά στη θάλασσα. Γύρω στα 2000-1900 π.Χ. πρωτοκτίζεται το ανάκτορο. Ο ήδη ισχυρός οικισμός, από τον οποίο σώζονται συνοικίες γύρω από το ανάκτορο, μετατρέπεται σε ανακτορικό κέντρο-πόλη. Το ανάκτορο καταστρέφεται γύρω στα 1700 π.Χ και ανοικοδομείται γύρω στα 1650 π.Χ., στην ίδια θέση και με το ίδιο βασικό σχέδιο του παλιού, ενώ λίγες αλλαγές έγιναν 50 χρόνια αργότερα. Η καταστροφή του νέου ανακτόρου σημειώθηκε την ίδια εποχή με την καταστροφή των άλλων μινωικών κέντρων, στα 1450 π.Χ. περίπου. Μικρή περίοδος ανακατάληψης υπήρξε τον 14ο-13ο αιώνα π.Χ. Στην περιοχή "Μάρμαρα" υπάρχουν εκτεταμένα ερείπια οικισμού ρωμαϊκών χρόνων και βασιλική του 6ου αιώνα.

Ο Άγγλος ναύαρχος Th. Spratt που ταξίδεψε στην Κρήτη στα μέσα του 19ου αιώνα αναφέρει την εύρεση φύλλων χρυσού στη θέση "Ελληνικό Λιβάδι". Ο Ιωσήφ Χατζηδάκης ξεκίνησε δοκιμαστικές ανασκαφές το 1915, στο λόφο "Άζυμο" αποκαλύπτοντας το νότιο μισό της δυτικής πτέρυγας του ανακτόρου και τάφους στην παραλία, αλλά διέκοψε τις εργασίες. Τελικά η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών ανέλαβε και διεξήγαγε τις ανασκαφές, οι οποίες με διακοπές συνεχίζονται έως και σήμερα στο ανάκτορο, τις συνοικίες της πόλης και τις νεκροπόλεις της

παραλίας. Οι σχετικές με τις ανασκαφές δημοσιεύσεις και μελέτες υπάρχουν στη σειρά ETUDES CRETOISES από το 1928, ενώ ολοκληρωμένες δημοσιεύσεις έκαναν οι H. Van Effenterre και O. Pelon. Τα ευρήματα των ανασκαφών εκτίθενται στο Μουσείο Ηρακλείου ενώ μερικά άλλα βρίσκονται στο Μουσείο Αγίου Νικολάου.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα των Μαλίων είναι:

Το μεγαλύτερο μέρος των ορατών σήμερα ερειπίων ανήκει στο νεοανακτορικό συγκρότημα, ενώ από το πρώτο ανάκτορο σώζεται τμήμα στα ΒΔ του συγκροτήματος και από την μετανακτορική εποχή ένα μικρό "λοξό" κτίσμα στη βόρεια αυλή. Η πρόσβαση σήμερα στο ανάκτορο γίνεται από την πλακόστρωτη δυτική αυλή, την οποία διασχίζουν ελαφρά υπερυψωμένοι διάδρομοι, οι λεγόμενοι "πομπικοί δρόμοι". Σε κάθε πλευρά του συγκροτήματος ανοίγονταν είσοδοι, κυριότερες όμως ήταν αυτές της βόρειας και νότιας πτέρυγας.

Το ανάκτορο οργανώνεται γύρω από την κεντρική αυλή, που είχε στοές στη βόρεια και ανατολική πλευρά της και ένα βωμό στο κέντρο της.

Το σημαντικότερο και μεγαλύτερο τμήμα του ανακτόρου είναι η διόροφη δυτική πτέρυγα που περιλάμβανε χώρους ιερούς και επίσημους αλλά και εκτεταμένες αποθήκες. Σημαντικότεροι χώροι είναι η Loggia αίθουσα υπερυψωμένη, ανοιχτή προς την αυλή, μεγαλοπρεπής, που μαζί με τα δωμάτια στα δυτικά της σχετίζεται με τελετουργίες, η "κρύπτη των πεσσών" με τον προθάλαμό της που κι αυτή είχε θρησκευτικό χαρακτήρα, και ανάμεσά τους το μεγάλο κλιμακοστάσιο που οδηγούσε στον όροφο. Μια ακόμα μεγάλη κλίμακα που χρησίμευε ίσως και σαν θεατρικός χώρος βρίσκεται στα ΝΔ της κεντρικής αυλής, δίπλα στον

περίφημο κέρνο των Μαλίων.

Στη νότια πτέρυγα, που ήταν κι αυτή διόροφη, περιλαμβάνονται χώροι κατοικίας ή φιλοξενίας, μικρό ιερό και η μνημειώδης πλακόστρωτη νότια είσοδος του ανακτόρου που οδηγούσε κατ' ευθείαν στην κεντρική αυλή. Τη ΝΔ γωνία του ανακτορικού συγκροτήματος καταλαμβάνουν οκτώ κυκλικές κατασκευές που χρησίμευαν για την αποθήκευση σιτηρών (σιτοβολώνες).

Την ανατολική πτέρυγα καταλαμβάνουν σχεδόν εξ' ολοκλήρου αποθήκες υγρών με πεζούλια, όπου τοποθετούνται οι πίθοι και σύστημα αυλακιών και συλλεκτήρων.

Πίσω από τη βόρεια στοά της κεντρικής αυλής βρίσκεται η υπόστυλη αίθουσα και ο προθάλαμός της. Οι χώροι αυτοί στήριζαν στον όροφο αίθουσα ίδιων διαστάσεων που αναγνωρίστηκε ως αίθουσα τελετουργικών συμποσίων. Δυτικά των χώρων αυτών, πλακόστρωτος διάδρομος συνδέει την κεντρική αυλή με τη βόρεια, η οποία περιβάλλεται από εργαστήρια και αποθήκες, και τη ΒΔ αυλή ή αυλή του πύργου. Δυτικά απ' αυτήν εκτείνονται οι επίσημοι χώροι που στο κέντρο έχουν την αίθουσα ακροάσεων με τα τυπικά μινωικά πολύθυρα και, πίσω απ' αυτήν, την δεξαμενή καθαρμών.

Γύρω από το ανάκτορο εκτείνεται η μινωική πόλη, από τις σημαντικότερες της Κρήτης.

Βόρεια της δυτικής αυλής βρίσκεται η δυσερμήνευτη "υπόστυλη κρύπτη", που σχετίστηκε με τα πρωταγία των Ελληνικών χρόνων και η αγορά. Συνοικίες και μεμονωμένα σπίτια της πόλης έχουν ήδη ανασκαφεί, με σημαντικότερη τη συνοικία Ζ, τις οικίες Ε, Δα και Δβ και τη σημαντικότερη συνοικία Μ, που ανήκει στην εποχή των πρώτων ανακτόρων, καταλαμβάνει έκταση 3000 τ.μ. περίπου και αποτελεί το

σπουδαιότερο σύνολο της παλαιοανακτορικής εποχής στην Κρήτη. Χώροι τελετουργικοί, επίσημοι, αποθηκευτικοί, παρασκευαστήρια και διάφορα εργαστήρια αναγνωρίστηκαν στα ασυνήθιστα εκτεταμένα κτήρια της συνοικίας αυτής, που φαίνεται πως διατηρούσε λειτουργίες παράλληλες με αυτές του ανακτόρου.

Κοντά στη βόρεια ακτή, ΒΑ του ανακτόρου, ανασκάφηκε η Παλαιοανακτορική νεκρόπολη με σημαντικότερο το μεγάλο ταφικό συγκρότημα του Χρυσόλακκου, στο οποίο βρέθηκε το περίφημο χρυσό κόσμημα των μελισσών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Φυσικά αξιοθέατα του νομού Λασιθίου

Μετά το χωριό Στόμιο και λίγο πριν την Ιεράπετρα μπορεί κανείς να θαυμάσει σε απόσταση 5 χλμ στο φράγμα των Μπραμιανών την τεχνητή λίμνη της περιοχής καθώς και τον υδροβιότοπο που δημιουργήθηκε γύρω από αυτήν. Ένα υδροβιότοπο που πλήθος πουλιών χρησιμοποιούν ως τόπο κατοικίας τους.

I) ΝΗΣΙ ΧΡΥΣΗ(ΓΑΪΔΟΥΡΟΝΗΣΙ)

Περίπου 8 μίλια από το λιμάνι της Ιεράπετρας, μέσα στο Λυβικό πέλαγος βρίσκεται ένα νησάκι 9,5 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Το νησάκι Χρυσή έχει 5,5 χλμ μήκος και 1,5 χλμ πλάτος, το ψηλότερο σημείο του είναι 31 μέτρα και αποτελείται από πραγματικά εκπληκτικές παραλίες. Επίσης σε αυτό το νησάκι σχηματίζεται ένα πολύ όμορφο δάσος 350 στρεμμάτων.

II) ΕΛΟΥΝΤΑ(ΣΠΙΝΑΛΟΝΓΚΑ)

Η Ελούντα είναι ένα μεγάλο τουριστικό κέντρο. Εδώ βρισκόταν κατά το παρελθόν η αρχαία Ολούς, όπου υπήρχε το ιερό της Βρυτομάρτυρας.

Επιγραφή του 3^{ου} αιώνα π.Χ. που βρέθηκε αναφέρει συνθήκη φιλίας μεταξύ Ολούντας – Λατούς – Κνωσού. Στην περιοχή βρέθηκαν σε ανασκαφές, τάφοι σε βράχους με κτερίσματα και άλλα αντικείμενα, τα οποία βρίσκονται στο Μουσείο του Αγίου Νικολάου.

Η σημερινή Ελούντα είναι από τα πιο φημισμένα τουριστικά κέντρα στην Ελλάδα, με τις πιο σύγχρονες τουριστικές εγκαταστάσεις.

Η Ελούντα αποτελείται από επτά οικισμούς με πιο τουριστικό το παραθαλάσσιο Σχίσμα.

Από την Ελούντα διοργανώνονται εκδρομές με καΐκια για το βραχονήσι της Σπιναλόγκας. Βρίσκεται στο βόρειο άκρο της χερσονήσου και από το 1954 έχει μετονομαστεί σε Καλυδωνία. Εδώ οι Βένετοι έφτιαξαν το 1579 ισχυρότατο φρούριο για την προστασία του λιμανιού της Ελούντας. Το 1903 η Σπιναλόγκα έγινε τόπος διαμονής των λεπρών της Κρήτης, για αυτό το λόγο ονομαστική «Νησί των Δακρύων».

Το 1957 το λεπροκομείο διαλύθηκε.

III) ΜΙΛΑΤΟΣ

Κάθε χρόνο τη Κυριακή του Θωμά οι Λασιθιώτες επισκέπτονται το χωριό της Μίλατου, στη πλαγιά μιας απότομης χαράδρας, στο σπήλαιο της Μίλατου, ένα από τα ομορφότερα και μαρτυρικότερα της Κρήτης, για να τιμήσουν τα θύματα της σφαγής που έκαναν οι Τούρκοι σε διωκόμενους που βρήκαν καταφύγιο σε αυτό το σπήλαιο το Φεβρουάριο του 1823. Τότε μόνο λειτουργούν και το εκκλησάκι του Άγιου Θωμά, μέσα στο σπήλαιο.

Μετά από 3χλμ. μπορεί κανείς να επισκεφθεί το μοναστήρι του Άγιου Γεωργίου του Βραχασιώτη. Ο ναός είναι δίκλιτος και είναι αφιερωμένος στον Αϊ Δημήτρη. Πάνω από το νότιο παράθυρο του καμπαναριού υπάρχει μια ανάγλυφη εικόνα του Αϊ Γιώργη που σκοτώνει το Δράκοντα. Το μοναστήρι χτίστηκε κατά τη δεύτερη βυζαντινή περίοδο και καταστράφηκε πολλές φορές. Μετά από μερικά χιλιόμετρα έχει κανείς την ευκαιρία να θαυμάσει το Δάσος των Αζιλάκων. Το όνομα του το έχει πάρει από τους Αζίλακες, ένα είδος βελανιδιές που σκεπάζουν τις πλαγίες της Δίκτης.

IV) ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Το οροπέδιο Λασιθίου βρίσκεται σε υψόμετρο 820- 850 μέτρα και είναι ένα από τα μεγαλύτερα οροπέδια της Ελλάδος. Απόκρημνες βουνοκορφές, όλες πάνω από 1.000 μέτρα ύψος, το περικλείουν σχηματίζοντας μια ισχυρή φυσική οχύρωση που αφήνει μόλις οχτώ σχετικά βατά περάσματα. Τα νερά που τρέχουν από παντού κάθε άνοιξη, όταν λιώνουν τα χιόνια στις βουνοκορφές, εμπλουτίζουν με φερτές ύλες το έδαφος του και ύστερα αποστραγγίζονται στη νοτιοδυτική γωνία του οροπεδίου, κοντά στο χωριό Κάτω Μετόχι.

Το σπήλαιο της Τράπεζας – γνωστό και ως Κρόνιο – έξω από το χωριό Τζερμιάδο, χρησιμοποιήθηκε ως νεκροταφείο κατά την προανακτρική περίοδο(2.500-2.000 π.Χ.), ενώ παλιότερα κατά την νεοελληνική εποχή, ίσως χρησιμοποιήθηκε και ως κατοικία. Στο λόφος Κάστελος ανατολικά από το Τζερμιάδο ο αρχαιολόγος John Pendlebury βρήκε τα ερείπια ενός οικισμού που φαίνεται να ήταν σε άνθηση σε όλη τη διάρκεια της παλαιοανακτορικής περιόδου(2.000-1.700 π.Χ.). Αλλά και στην κορυφή της Πάπουρας, στη βορειοδυτική πλευρά του οροπεδίου ο Άγγλος αρχαιολόγος ανακάλυψε τα ερείπια ενός οικισμού της νεοανακτορικής και μεταανακτορικής περιόδου(1700-1100 π.Χ.).

Σε απόσταση 2 χιλιομέτρων δυτικά από το χωριό Τζερμιάδο βρίσκεται το οροπέδιο του Νίσιμου, ένα οροπέδιο ανεπηρέαστο από τη πάροδο του χρόνου.

Μια δεύτερη έξοδος του οροπεδίου Λασιθίου προς τα νότια περνάει από το χωριό Αβρακόντες συνεχίζοντας από αυτό το δρόμο φθάνουμε στο μικρό οροπέδιο Λιμνάκαρο που βρίσκεται περίπου 300 μέτρα ψηλότερα από το οροπέδιο Λασιθίου, πίσω από την κορυφή Μεγάλη Κορυφή (1.309μ. υψόμετρο). Επίσης σε αυτό το οροπέδιο υπάρχει η σπηλιά του Περιστερά, που έχει μήκος 40 μέτρα, ωραίους σταλακτίτες και μια λίμνη.

Δικταίο Άντρο

Ξεχωριστή σπουδαιότητα στο οροπέδιο του Λασιθίου έχει το Δικταίο Άντρο κοντά στο χωριό Ψυχρό όπου η κρητική μυθολογία τοποθετούσε τη γέννηση του Δία. Στις ανασκαφές που έκανε εδώ ο αρχαιολόγος David Hogarth, στα 1899-1900, βρέθηκαν πολλά χάλκινα εδώλια ανθρώπων και ζώων, όπλα, εργαλεία και ιεροί διπλοί πέλεκυς. Το Δικταίο Άντρο αποτελείται από δυο αίθουσες με θολοειδή οροφή , μια μικρή λίμνη και εντυπωσιακό σταλακτικό διάκοσμο. Η πιο γνωστή και εντυπωσιακή σύνθεση σταλακτιτών και σταλαγματιών μοιάζει με πτυχώσεις ενδύματος και ονομάζεται “Μανδύας του Δία”.

V) ΜΕΣΑ ΛΑΣΙΘΙ

Είναι ένα χωριό κοντά στο οροπέδιο Λασιθίου σε ύψος 870 μέτρα, Δεξιότερα βρίσκεται η μονή Κρουσταλένιας. Η μονή που είναι αφιερωμένη στη Κοίμηση της Θεοτόκου, χτίστηκε γύρω στο 1540. Λένε ότι εδώ βρέθηκε μια εικόνα της Παναγίας ζωγραφισμένη σε κρύσταλλο.

VI) ΜΟΝΗ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ- ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΧΑ

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα μοναστήρια στη Κρήτη είναι η Μονή Φανερωμένης που βρίσκεται κοντά στο κόλπο του Μιραμπέλου. Το μοναστήρι αυτό χτίστηκε στα μέσα του 15^{ου} αιώνα και αφιερώθηκε στην Παναγία της οποίας η εικόνα φανερώθηκε – εξ’ ου και το όνομα Παναγία Φανερωμένη – σε μια μικρή σπηλιά σε αυτό το μέρος.

Συνεχίζοντας ανατολικά σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων φθάνουμε στο εκκλησάκι του Αγίου Πνεύματος , ενώ ακριβώς μπροστά από αυτό υψώνεται επιβλητικό το φαράγγι του Χα. Το φαράγγι του Χα είναι εξίσου όμορφο όσο και άγριο : μέγιστο άνοιγμα βάσης φαραγγιού 8μ,

ελάχιστο 2μ, περίπου 100 μ άνοιγμα στις κορυφές του και ύψος τοίχου που πλησιάζει τα 700 μ. Επειδή το φαράγγι είναι αρκετά δυσπρόσιτο μετατράπηκε με τα χρόνια σε ένα πολύ καλό βιότοπο.

VII) ΣΗΤΕΙΑ

Περίπου 2 χλμ από το κέντρο της Σητείας υψώνεται ο λόφος του Πετρά. Σε αυτό το λόφο βρέθηκαν ίχνη οικοδομημάτων που φημολογείται ότι ανήκαν στην μινωική πόλη Ητεία. Η Ελληνίδα αρχαιολόγος Μεταξία κατόρθωσε να βρεί στο ψηλότερο σημείο του λόφου τα θεμέλια ενός ανακτόρου που ονομάστηκε συμβατικά ανάκτορο του Πετρά και χρονολογείται γύρω στο 1400 – 1500 π.Χ.)

VIII) ΜΟΝΗ ΤΟΠΛΟΥ

Στην πιο ανατολική γωνιά της Κρήτης είναι χτισμένο το Μοναστήρι της Ακρωτηριανής ή Μονή Τοπλού, όπως λέγεται σήμερα. Το μοναστήρι ξεχωρίζει από μακριά σαν ένας πανύψηλος πύργος. Είναι χτισμένο με ασβεστόπετρα και τετράγωνο φρουριανό σχήμα. Έχει τρεις ορόφους ενώ περιβάλλεται από τείχος. Η μονή είναι γνωστή και με το όνομα Παναγία Ακρωτηριανή, επειδή βρίσκεται κοντά στο ακρωτήριο Σίδερο. Τοπλού ονομάστηκε στη περίοδο της Τουρκοκρατίας επειδή είχε κανόνι, το οποίο στα τουρκικά λέγεται “τοπ”. Η σημερινή μορφή της ανήκει στο 17^ο αιώνα, ενώ οι τοιχογραφίες αποδεικνύουν ότι υπήρχε από το 14^ο αιώνα. Μέσα στο μοναστήρι υπάρχει μια μικρή εκκλησία. Πριν μπούμε στην εκκλησία μας εντυπωσιάζει η μεγάλη επιγραφή του 2^{ου} αιώνα π.Χ. που αναφέρεται στη συμμαχία ανάμεσα στις πόλεις Ίτανο και Ιεράπυτνα(αρχαία Ιεράπετρα).

Το μοναστήρι κατάρρευσε το 1662 από σεισμό αλλά ξαναχτίστηκε. Σε όλη τη περίοδο της τουρκοκρατίας λειτούργησε στη μονη «Κρυφό Σχολειό».

ΙΧ) ΖΑΚΡΟΣ

Το ανάκτορο της Ζακρού

Το ανάκτορο της Ζάκρου είναι το τέταρτο σε μέγεθος της Μινωικής Κρήτης. Βρισκόταν σε σημαντικό στρατηγικό σημείο, σε ασφαλισμένο κολπίσκο, και ήταν κέντρο εμπορικών ανταλλαγών με τις χώρες της Ανατολής, όπως φαίνεται από τα ευρήματα (χαυλιόδοντες ελέφαντα, φαγεντιανή, χαλκός κλπ). Έχει δύο κύριες οικοδομικές φάσεις: το παλαιότερο κτίστηκε το 1900 π.Χ. περίπου, ενώ το νεώτερο γύρω στο 1600 π.Χ. και καταστράφηκε όπως και τα άλλα κέντρα της Μινωικής Κρήτης, στα 1450 π.Χ. Το ανάκτορο αποτέλεσε το κέντρο διοίκησης, θρησκείας και εμπορίου. Το περιστοίχιζε η πόλη. Στο χώρο δεν έγινε νέα οικοδόμηση, εκτός από κάποιες καλλιέργειες. Στο "Φαράγγι των Νεκρών", όπως λέγεται το Φαράγγι που φθάνει από την Πάνω Ζάκρο στην Κάτω, αποκαλύφθηκαν ταφές σε σπήλαια στις πλαγιές του. Ο Αγγλος ναύαρχος Th. Spratt στα μέσα του περασμένου αιώνα, στο βιβλίο του "Travels in Crete" αναφέρει ότι είδε στην περιοχή ερείπια, ενώ στα τέλη του περασμένου αιώνα οι Ιταλοί αρχαιολόγοι F. Halbherr και L. Mariani και ο Αγγλος A. Evans έκαναν δοκιμαστικές έρευνες μικρής κλίμακας στην περιοχή. Το 1901 γίνονται οι πρώτες συστηματικές ανασκαφές από την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή με επικεφαλής τον D. G. Hogarth, ο οποίος ανασκάπτει δύο αποθέτες και σπίτια που δέχτηκαν καταστροφές κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Hogarth έφτασε κοντά

στα όρια του ανακτόρου χωρίς όμως να το αποκαλύψει. Εξήντα χρόνια αργότερα, μερικά χρυσά κοσμήματα που δόθηκαν ως "δώρο" από χωρικό στο γιατρό Γιαμαλάκη και εργασίες διαμόρφωσης στην περιοχή που έφεραν στο φως ογκόλιθους και ξίφος, στα 1961, ώθησαν τον Ν.

Πλάτωνα να αρχίσει ανασκαφές με τη χρηματοδότηση των Αμερικανών L. και H. Pomerance αποκαλύπτοντας το ανάκτορο και την πόλη γύρω από αυτό.

Τα ευρήματα της Ζάκρου εκτίθενται στο Μουσείο Ηρακλείου ενώ μερικά υπάρχουν στο Μουσείο Σητείας και Αγίου Νικολάου.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα του χώρου είναι:

Η συνολική έκταση του ανακτόρου και των παραρτημάτων του ξεπερνά τα 8.000 τ.μ. και υπολογίζεται ότι στο χώρο αυτό υπήρχαν περίπου 300 διαμερίσματα - μαζί με τους ορόφους- διαφόρων χρήσεων. Το ανάκτορο ακολουθεί το βασικό σχέδιο των άλλων μινωικών ανακτόρων, με κύρια είσοδο στην ανατολική πλευρά του, ενώ δεύτερη κεντρική πύλη βρισκόταν στη ΒΑ πλευρά, όπου κατέληγε πλακόστρωτος δρόμος, προερχόμενος από το λιμάνι.

Ένας κλιμακωτός διάδρομος κατηφορίζει προς τη ΒΑ πύλη και προχωρεί ως την κεντρική αυλή, διαστάσεων 30X12 μ. Η αυλή συνιστά τον πυρήνα του όλου οικοδομήματος και τον χώρο όπου λάμβαναν χώρα θρησκευτικές τελετές. Η κεντρική αυλή περιβαλλόταν από μεγαλοπρεπείς προσόψεις και στοές με κίονες-πεσσούς που στήριζαν βεράντες και στη ΒΔ γωνία της υπήρχε κτιστός βωμός.

Η δυτική πτέρυγα, ο κατ' εξοχήν χώρος λατρείας στον οποίο υπήρχε είσοδος πλαισιωμένη από δύο μικρότερες, ήταν απέναντι από το βωμό. Υπήρχε προθάλαμος, αίθουσα και μία μεγάλη υπόστυλη αίθουσα "τελετουργιών" (12X10 μ.) με περίστυλο φωταγωγό και πολύθυρα, το ένα από τα οποία οδηγούσε σε "αίθουσα συμποσίων", όπως ονομάστηκε εξαιτίας της εύρεσης αμφορέων και οinoχοών. Το δυτικό τμήμα της πτέρυγας καταλαμβάνεται από το Ιερό που αποτελείται από 11 δωμάτια, μερικά από τα οποία είχαν θήκες ή κόγχες. Το κυρίως ιερό ήταν ένα μικρό δωμάτιο- που δεν ήταν προσιτό στο κοινό- με ψηλό πεζούλι για την απόθεση αντικειμένων. Δίπλα σε αυτό υπήρχε υπόγεια δεξαμενή καθαρμών, ενώ νότια υπάρχουν τρία βοηθητικά δωμάτια: ένα εργαστήριο λιθοξόου, μια αποθήκη και το θησαυροφυλάκιο -το μοναδικό του μινωικού κόσμου που βρέθηκε ασύλητο και έδωσε μια μεγάλη σειρά από αριστουργηματικά τελετουργικά σκεύη.

Πιο δυτικά ακόμη υπάρχει το αρχειοφυλάκειο, όπου πάνω σε πήλινα ράφια ήταν τοποθετημένα κιβωτίδια με τις πήλινες πινακίδες των αρχείων, με σημεία της Γραμμικής Α γραφής. Νότια, στους αποθέτες του Ιερού, σε λίθινα διαχωρίσματα φυλάσσονταν λατρευτικά αντικείμενα. Εξω από τη δυτική όψη, σε μεταγενέστερη οικοδομική φάση προστέθηκαν εργαστηριακοί χώροι.

Στην ανατολική πτέρυγα βρίσκονταν τα βασιλικά διαμερίσματα και το διοικητικό κέντρο: Το "διαμέρισμα της βασίλισσας" με πολύθυρα, το "διαμέρισμα του βασιλιά" - η μεγαλύτερη αίθουσα του ανακτόρου- ενώ από την κεντρική αυλή ένα πολύθυρο οδηγούσε στην "αίθουσα της δεξαμενής", στο κέντρο της οποίας υπήρχε δεξαμενή διαμέτρου 7μ., όπου ένα θωράκιο στήριζε μια σειρά από τουλάχιστον πέντε κίονες.

Στη νότια πτέρυγα υπάρχει μικρό συγκρότημα εργαστηριών όπου παρασκευάζονταν αρώματα και μικροαντικείμενα από φαγεντιανή, ορεία κρύσταλλο κλπ. Στη βόρεια πτέρυγα υπάρχει μεγάλο κλιμακοστάσιο που οδηγεί στον πάνω όροφο, οι "αποθήκες των βασιλικών διαμερισμάτων", λουτρική εγκατάσταση και ένα μεγάλο δωμάτιο, προσιτό από διάδρομο, που ερμηνεύεται ως μαγειρείο και το οποίο εξυπηρετούσε αίθουσα συμποσίων στον πάνω όροφο. Η πόλη περιστοιχίζε το ανάκτορο. Τα πιο κοντινά στο ανάκτορο κτήρια αποτελούν προσαρτήματά του που εξυπηρετούσαν την οργανωμένη ζωή του ανακτόρου. Το γενικό ρυμοτομικό σχέδιο ήταν σε μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα, το καθένα από τα οποία αποτελείτο από 2-4 μικρές οικίες, διόροφες ή τριόροφες με πολλά δωμάτια, ενώ το οδικό δίκτυο ήταν περίπλοκο, αποτελούμενο από λιθόστρωτους δρόμους.

X) ΒΑΙ

Η περιοχή περιλαμβάνει το φοινικόδασος της Κρήτης που έχει ήδη χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό Δάσος". Είναι η πιο μεγάλη έκταση φοινίκων (*Phoenix theophrastii*) που υπάρχει στην Κρήτη καθώς στις άλλες περιοχές (περίπου 10) υπάρχουν εμφανίσεις συστάδων ή λίγων ατόμων και όχι δάσους. Βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της Κρήτης δίπλα στη θάλασσα, λίγο βορειότερα από το χωριό Παλαίικαστρο. Το φοινικόδασος του Βάι είναι περιφραγμένο. Στην περιφραγμένη περιοχή υπάρχει μία μικρή πηγή και ένα μικρό ρυάκι με *Nerium oleander* στην κοίτη του. Στο ανατολικό του άκρο, προς την παραλία υπάρχουν αμμοθίνες όπου αναπτύσσεται καλά ο φοίνικας.

Η τοποθεσία αυτή είναι πολύ σημαντική για όλη την Ευρώπη λόγω της μοναδικότητάς της.

Πουθενά αλλού στην Ευρώπη δεν υπάρχει δάσος με *Phoenix theophrasti*. Το είδος αυτό είναι ένα από τα δύο μη επιγενή είδη φοινίκων της Ευρώπης (το άλλο βρίσκεται στα Κανάρια Νησιά). Το δάσος του Βάι είναι το μεγαλύτερο δάσος φοίνικα στην Ελλάδα και ίσως και στην Ευρώπη. Μεμονωμένα άτομα *Phoenix theophrastii* έχουν βρεθεί και στη νοτιοδυτική Τουρκία.

XI) ΓΟΥΡΝΙΑ

Πρόκειται για ένα μεγάλο μινωικό οικισμό. Το όνομα οφείλεται στις μικρές αρχαίες γούρνες που αποκαλύφθηκαν. Η πόλη χτίστηκε γύρω στα 1600 π.Χ. πάνω σε ένα λόφο. Από τα πολλά ευρήματα που αποκαλύφθηκαν, κυρίως εργαλεία, αντλούμε πολλές πληροφορίες για τον τρόπο ζωής των Μινωϊτών. Η πόλη καταστράφηκε από το μεγάλο σεισμό του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

XII) ΜΟΝΗ ΚΑΨΑ

Η μονή Ιωάννη του Προδρόμου ή Κάψα, βρίσκεται στο βράχο ενός απότομου γκρεμού, δίπλα στο περίφημο φαράγγι των Πειβολακίων. Πιστεύεται πως ιδρύθηκε στα μέσα του 15^{ου} αιώνα και το όνομα της Καψά, πρέπει να οφείλεται στο πρώτο ιδρυτή της. Αυτή τη μονή το 1471 κατέστρεψαν και ερήμωσαν οι Τούρκοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Ορεινά καταφύγια της Κρήτης

Με προσωπική εργασία αμέτρητων ωρών, με ενέργειες των εκάστοτε Διοικητικών Συμβουλίων, καθώς και τη συμπαράσταση της Πολιτείας, εξοπλίστηκαν τα Λευκά Όρη με τέσσερα θαυμάσια ορεινά καταφύγια για τα οποία λίγα λόγια αναφέρονται παρακάτω:

α) Το 1958 έγινε στη θέση Βόλκα πάνω από το χωριό Κάμποι Κεραμειών το ομώνυμο καταφύγιο σε υψόμετρο 1.450 μέτρα. Σ' αυτό μπορούν να φιλοξενηθούν τριάντα άτομα.

Πρόσφατα ξεκίνησαν εργασίες βελτίωσης και συντήρησης και ανανεώθηκε μέρος του εξοπλισμού του. Η απόσταση του από το χωριό είναι τρεις ώρες (ανηφορικό μονοπάτι).

β) Το 1970 έγινε το καταφύγιο Καλλέργη πάνω από τον Ομαλό, σε υψόμετρο 1.650 μέτρα.

Εδώ μπορούν να μείνουν 45 άτομα, έχει αρκετές ανέσεις και βρίσκεται σε άριστη κατάσταση χάρη και στη βοήθεια της αυστριακής αλπινιστικής σχολής του Ινσπρουκ που τα καλοκαίρια προωθεί περιπατητές μέσω του καταφυγίου στα Λευκά Όρη. Απέχει 5 χλμ. (χωματόδρομο) από τον Ομαλό (1.30 πορεία).

γ) Το 1992 εγκαινιάστηκε το καταφύγιο Ταύρης του οποίου οι εργασίες είχαν ξεκινήσει πριν από 4 χρόνια. Βρίσκεται πάνω από το χωριό Αμμουδάρι του οροπεδίου Ασκύφου Σφακίων σε υψόμετρο 1.200 μ.

Μέχρι το καταφύγιο φθάνει αγροτικός δρόμος που απέχει 7,5 χλμ. από το Ασκύφου. Το μονοπάτι που συνδέει το χωριό με το καταφύγιο είναι δασωμένο και από τα ωραιότερα του Νομού μας. Η διαδρομή είναι 1.30-2 ώρες. Το καταφύγιο φιλοξενεί 45 άτομα και έχει σύγχρονες εγκαταστάσεις. Εδώ λειτουργούν κάθε χρόνο κατασκηνώσεις για παιδιά, αλλά και για άτομα προχωρημένης ηλικίας.

δ) Το 1994 έγινε πράξη ένα όνειρο πολλών χρόνων. Το καταφύγιο της Σβουριχτης στο κέντρο των Λευκών Ορέων, σε υψόμετρο 1.980 μ. Μία κατασκευή θαυμαστή, με πέτρα εξωτερικά και ξύλο στο εσωτερικό του και πρωτομάστορα τον πρόεδρο Χρ. Χουλιόπουλο που τιμής ένεκεν έλαβε τ' όνομα του. Από το χωριό Ανώπολη απέχει 7 ώρες πεζοπορία αν όμως χρησιμοποιηθεί αγροτικό αυτοκίνητο η πορεία μειώνεται σε 2.30 ώρες. Το καταφύγιο «Χρ. Χουλιόπουλος» μπορεί να φιλοξενήσει είκοσι ορειβάτες.

Επίσης βρίσκονται δυο καταφύγια ακόμα σε τοποθεσίες του Ψηλορείτη, τα οποία είναι:

α) Το καταφύγιο του Πρινού βρίσκεται σε υψόμετρο 1.100 μ. κοντά στο χωριό Πρινό. Το καταφύγιο φιλοξενεί ως 25 άτομα. Το μονοπάτι για το καταφύγιο από τη θέση Μέλισσες απέχει 1,5 ώρα.

β) Το καταφύγιο Στουμπωτός Πρινός ή Σωπάτα βρίσκεται σε υψόμετρο 2.000 μέτρων και χρησιμοποιείται συνήθως ως καταφύγιο αναγκής. Το καταφύγιο φιλοξενεί ως 50 άτομα. Από το χωριό Λοχρία Αμαρίου μέχρι την τοποθεσία Κουρουπιτο του Ψηλορείτη υπάρχει αγροτικός δρόμος, από εκεί το καταφύγιο είναι 1.500 μ.

Ορεινά μονοπάτια της Κρήτης

Το πιο γνωστό μονοπάτι που υπάρχει στη Κρήτη είναι το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4. Ξεκινά από τα Πυρηναία Όρη και φθάνει στην Ελλάδα, μέσω της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Το ελληνικό τμήμα του E4, διασχίζει τη βόρεια και κεντρική Ελλάδα, την Πελοπόννησο, καταλήγει στο Γύθειο και συνεχίζεται στο νησί της Κρήτης. Προσφέρει, έτσι, τη δυνατότητα στον πεζοπόρο ή τον ορειβάτη να γνωρίσει όλη την ποικιλία του ελληνικού τοπίου και τον πλούτο της ελληνικής φύσης.

Το μεγαλύτερο υψόμετρο της συνολικής διαδρομής είναι η κορυφή του Ολύμπου Σκολιό (2.911 μ.). Ιδανική περίοδος για να περπατηθεί το E4 στην Ελλάδα είναι από 15 Μαΐου έως αρχές Οκτωβρίου. Συχνά, οι νέες διανοίξεις δασικών δρόμων μπορούν να προκαλέσουν σύγχυση στον ορειβάτη. Μερικά χωριά της διαδρομής είναι ακατοίκητα τον χειμώνα, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η δυνατότητα διανυκτέρευσης. Το κλίμα είναι μεσογειακό και παρουσιάζει μεγάλη ξηρασία το καλοκαίρι και σημαντική διαφορά θερμοκρασίας την ημέρα από τη νύκτα. Η περίοδος που μπορεί να συναντήσει κανείς χιόνια κατά μήκος της διαδρομής είναι από τον Νοέμβριο έως τον Ιούνιο. Η διαδρομή το νότιου τμήματος του Μονοπατιού (Πελοπόννησος και Κρήτη) είναι αρκετά ευκολότερη από εκείνη του βόρειου και μπορεί να περπατηθεί όλες τις εποχές του χρόνου, επειδή το κλίμα εκεί είναι ηπιότερο. Το φέρρυ έρχεται από το Γύθειο (3 φορές την εβδομάδα) στο λιμάνι Καστέλλι Κισσάμου. Το E4 της Κρήτης διακλαδίζεται στην Σούγια σε βόρειο και νότιο τμήμα. Το βόρειο τμήμα είναι καθαρά αλπικό και απαιτεί ο περιπατητής να έχει την απαραίτητη

εμπειρία. Το νότιο τμήμα στην νότια ακτή του νησιού είναι πολύ τραχύ σε αρκετά σημεία, λόγω των κρητικών βράχων. Σε κάποια σημεία, ανάμεσα στην Σούγια και την Χώρα Σφακίων ο δρόμος εγκαταλείπει κανείς τον δρόμο και ο περιπατητής μπορεί να προχωρήσει ελεύθερα. Και για τους δύο κλάδους είναι απαραίτητες ασφάλειες. Και οι 2 κλάδοι δεν περνούν από το φαράγγι της Σαμαριάς. Το μήκος κάθε κλάδου είναι περίπου 320 km και χρειάζονται 3 βδομάδες για την διάσχισή του.

Από το Καστέλλι

Από το Καστέλλι περπατάτε νότια και πάνω από το χωριό Κάτω Παλαιόκαστρο (2 km), Κορφιανά (2 km) Γρηγοριανά (2 km), Πολυρρίνια (2 km), Γαλούβασες (2 km), σε ασφαλτόδρομο προς τις Λουσακιές (2,5 km - εστιατόριο), Ζαχαριανά (2,5 km), σε ασφαλτόδρομο προς το Σφηνάρι (7 km - κατάλυμα); από το Καστέλι: 22,5 km.

Από το Σφηνάρι

Από το Σφηνάρι προς το Ανω Σφηνάρι (1 km) και μέσα από τα ακόλουθα χωριά: Κάμπος (5 km), Κεραμωτή 5 km), Αμυγδαλοκεφαλή (3 km), Σημαντηριανά (3,5 km), Παπαδιανά (2,5 km), Κεφάλι (1 km), Βαθύ (2 km), Πλοκαμιανά (2 km), προς το μοναστήρι Χρυσοσκαλίτισσα (7 km από το Σφηνάρι, 32 km- επίσκεψη - κατάλυμα, ιστορικό μοναστήρι). Από την Χρυσοσκαλίτισσα πάνω από την Ελαφόνησο (1 km), Αγιο Ιωάννη (4 km), Κούνδουρα (4,5 km) προς Παλαιοχώρα (7,5 km) - από την Χρυσοσκαλίτισσα: 14,5 km και πό το Καστέλλι περίπου μια βδομάδα; κατάλυμα).

Από την Παλαιοχώρα

Από την Παλαιοχώρα, φθάνει κανείς στην ιστορικό Λισσό (11 km; τα Λουτρά του Ασκληπιού) και μετά από 3,5 km φθάνει στην Σούγια (6 ώρες από την Παλαιοχώρα; επίσκεψη - και κατάλυμα). Εδώ, ο δρόμος διακλαδίζεται στα δύο, το αλπικό τμήμα και το νότιο τμήμα στις ακτές του νησιού μέχρι το Φραγκοκάστελλο.

Πορεία του νότιου τμήματος

Ο δρόμος από την Σούγια προς την Αγία Ρουμέλη, όπου εξέρχεται το φαράγγι της Σαμαριάς, άνοιξε πρόσφατα και είναι σηματοδοτημένο. Από την Σούγια στην Πιλίκασσο-Τρυπητή (7,5 km), έξοδος του φαραγγιού (1 km), Ντομάτα (5 km), έξοδος του φαραγγιού (3 km), Αγία Ρουμέλη 6 km- από την Σούγια: 20 km - 8 ως 9 ώρες; επίσκεψη και κατάλυμα - σύνδεση με φέρρυ προς το Λουτρό και την χώρα Σφακίων).

Από την Αγία Ρουμέλη

Από την Αγία Ρουμέλη περπατήστε τον δρόμο κατά μήκος της ακτής μέχρι το εκκλησάκι του Αγίου Παύλου (3,5 km), Μαρματά - έξοδος του φαραγγιού Αραδένα (6,5 km), Λουτρό (3 km - από την Αγία Ρουμέλη: 13 km-5 ώρες- επίσκεψη και κατάλυμα).

Από το Λουτρό

Από το Λουτρό προς την Χώρα Σφακίων (6 km; επίσκεψη και κατάλυμα; λεωφορείο προς Χανιά), Κομιτάδες (4 km; εστιατόριο), Βράσκας (1,3 km),

Νιμικιανά (0,5 km), Αγ. Νεκτάριος (1,5 km), Φραγκοκάστελλο (6,5 km-
Από το Λουτρό: 19,5 km-6,30 ώρες; Βενετικό κάστρο; Από το
Φραγκοκάστελλο

Από το Φραγκοκάστελλο προς την Σκαλωτή (4,5 km; εστιατόριο),
Αργουλές (2 km), Κάτω Ροδάκινο 7,5 km - restaurant Από το
Φραγκοκάστελλο: 14 km; επίσκεψη και κατάλυμα; από το Καστέλλο
Κισσάμου περίπου 8 μέρες). Εδώ σταματά ο δρόμος για την νότια ακτή
του νησιού. Ο δρόμος στρίβει βόρεια και διατρέχει τον νομό Ρεθύμνου.

Πορεία του αλπικού τμήματος του μονοπατιού

από την Σούγια προς τον Λιβαδά (6,5 km), Κουστογέρακο (4km), Αγιοι
Θεόδωροι (10 km), κέντρο του οροπέδιου του Ομαλού (4 km).
Ξενοδοχείο και Ξενώνες. 8 ώρες.

από την Σοούγια κατ' ευθείαν μέσα από το φαράγγι της Αγίας Ειρήνης
στο κέντρο του οροπέδιου του Ομαλού (15 km) 7.30 ώρες. Από τον
Ομαλό προς το καταφύγιο Καλλέργη (5 km) 2 ώρες. Το κατάλυμα είναι
ανοικτό το καλοκαίρι. Από το καταφύγιο στην κορφή Μελιδάου (6 km),
από εκεί στην τοποθεσία Κατσιβέλι, όπου υπάρχει το καταφύγιο
Χουλιόπουλος (7 km). Σύνολο (18 km) 7.30 ώρες . Το καταφύγιο είναι
κανονικά κλειστό, τα κλειδιά κρατούνται από τον ΕΟΣ Χανίων.

Από το Κατσιβέλι

Από το Κατσιβέλι προς Λιβαδά, Σιδεροκέφαλο, Κανάκι, Πούσσια ή
μικρός Τροχάρης, Κουταλάς, Φανάρι (πλευρές), Νιάτος (οροπέδιο),
Τάυροι (οροπέδιο), Ασκίφου. Σύνολο 20 km, 10 ώρες. Πανδοχείο,
Ξενώνες.

Από Ασκίφου

Από Ασκίφου στην Ιμβρο (5 km), μέσα από το φαράγγι της Ιμβρου προς Κομιτάδες (4,5 km) όπου κανείς παίρνει τον δρόμο για την Νότια Κρήτη και μετά προς Φραγκοκάστελλο. Σύνολο (19 km) 6.30 ώρες. Ο δρόμος διακλαδίζεται πάλι εδώ. Το αλπικό τμήμα προχωρεί: Παντζιανός (2,5 km), Καλλικράτης Ασι Γωνιά, Αργυρούπολη. Σύνολο (27 km), 9 ώρες. Ο δρόμος περνά από την περιοχή νομού Ρεθύμνου.

Από την Αργυρούπολη

Από την Αργυρούπολη προς τον κάτω Πόρο, κατόπιν νότια 2,5 km, πάλι ανατολικά 1 km και τώρα βόρεια προς τον Μούνδρο, κατόπιν νότια μέσα από το φαράγγι του Μουδριάνου, κατόπιν ανατολικά, νοτιοανατολικά μέχρι τα Αγουλιανά (23 km - 7-8 ώρες). Δωμάτια, Ξενώνες.

Από τα Αγουλιανά

Από τα Αγουλιανά νοτιοανατολικά προς Κοζαρές, Αγία Πελαγία, Ανω Μυξορούμα, (Ξενώνες), Σπήλι (13,5 km - 4 ώρες) Ξενώνες, δωμάτια, τράπεζα, ταχυδρομείο

Από το Σπήλι

Από το Σπήλι παίρνετε τον δρόμο νοτιοανατολικά του δρόμου προς Κισσό, περίπου 1 χιλιόμετρο μετά το χωριό κοντά στο μοναστήρι, εκεί όπου στρίβει νοτιοανατολικά και κατόπιν ανατολικά προς την κορυφή του όρους Κέδρου (1776 μ). Από εδώ πάρτε το δρόμο προς Γερακάρη (από το Σπήλι 18,5 χιλ - 8 ώρες). Μόνον καφενεία.

Από τον Φουρφουρά

Από τον Φουρφουρά πάρτε τον σημειωμένο δρόμο προς το καταφύγιο του ΕΟΣ Ρεθύμνου στις νότιες πλαγιές του Ψηλορείτη, 1400 μ. Το καταφύγιο δε είναι πάντοτε ανοιχτό. Από τον Φουρφουρά μέχρι το καταφύγιο ο περίπατος διαρκεί 3,5 - 4 ώρες και η υψομετρική διαφορά είναι περίπου 1000 μ. Από εδώ ο δρόμος οδηγεί βόρεια

Από εδώ ο βραχώδης και απότομος δρόμος οδηγεί βόρεια προς την κορυφή του Ψηλορείτη -Τίμιος Σταυρός (2454 χιλ. - 3-3.30' ώρες). Η περιοχή είναι άνυδρη και άδενδρη. Από την κορυφή, θαυμάστε ολόκληρο το νησί. Από την κορυφή, σ' ένα καλά σημειωμένο δρόμο φθάνετε στο οροπέδιο Νίδας σε 2,5 ώρες. Εδώ συναντώνται και πάλι οι δύο κλάδοι και προχωρούν μαζί μέχρι την ανατολική ακτή του νησιού. Πάνω από το οροπέδιο Νίδας βρίσκεται το σπήλαιο Ιδας, όπου γεννήθηκε ο Ζεύς από την Αμάλθεια, σύμφωνα με την Μυθολογία.

Η πορεία του νότιου κλάδου

Η πορεία του νότιου κλάδου του Ε4 Κρήτης από το Ροδάκινο στην Νίδα. Από το Κάτω Ροδάκινο φθάνετε βόρεια ευθεία στον Άγιο Κωνσταντίνο (20,5 χιλ. - 7 ως 8 ώρες). 3 χιλ. αργότερα ο δρόμος στρίβει προς το αλπικό τμήμα του Ε4. Δωμάτια, Ξενώνες.

Από τον Άγιο Κωνσταντίνο

Από τον Άγιο Κωνσταντίνο ανατολικά προς Καλονήκτη, Ανω Βαλσαμόνερο, Αρμένι (15 ψιλ- 5 ώρες). Δωμάτια - Ξενώνες. Το νεκροταφείο είναι της μινωϊκής εποχής και βρίσκεται στο χωριό.

Από το Αρμένι

Από το Αρμένι σε δασικό δρόμο για το μεγαλύτερο μέρος - καθώς και αγροτικά μονοπάτια μέσα από τα χωριά Σέλλι (στο μοναστήρι της Αγίας Φωτεινής, όπου ο δρόμος στρίβει προς το Ρέθυμνο), Χαρκιά και Κομβούσιον προς το Αρκάδι (29 χιλ.- 9 ως 10 ώρες). Ξενώνες, κατάλυμα στο μοναστήρι.

Από το Αρκάδι

Από το Αρκάδι μέσα από τα χωριά Ελεύθερνα (Δωμάτια, Ξενώνες), Κάτω Τριπόδιο (κατάλυμα), Μαργαρίτη (Δωμάτια - Ξενώνες), Ορθές (Ξενώνες), Καλαντάρη, Καλαμάς, Πασσαλίνη, Χουμέρη, Δαφνέδες, Επισκοπή, Γαράζο (32 χιλ - 11 ως 12 ώρες). Ξενώνες, μαγαζιά.

Από το Γαράζο

Από το Γαράζο στα Ανώγεια μέσα από τη Μονή Διακουρίου, Ζωνιανά, ασφαλτοστρωμένος δρόμος προς Ανώγεια (16 χιλ.- 5 ώρες). Ξενώνες, κατάλυμα, Δωμάτια.

Από τα Ανώγεια

Από τα Ανώγεια στον Ζωμιθό (11 χιλ) και μετά στο οροπέδιο Νίδας (11 χιλ), σύνολο 6 ώρες. Το ομοιόμορφο μονοπάτι Ε4 εδώ εκτείνεται από το Οροπέδιο Νίδας ως την ανατολική ακτή. Παρόλη την συνοχή του, υπάρχουν δύο κλάδοι στην αρχή, από το χωριό Καμάρες, όπου υπάρχει και σπήλαιο, ως τα σύνορα.

Κλάδος 1. Από το οροπέδιο ως την κορυφή (περίπου 1000 μ.), κατόπιν νοτιοανατολικά μέχρι την διασταύρωση (περίπου 2 χιλ), όπου πρέπει να ακολουθήσετε τον ανατολικό κλάδο.

Μετά από περισσότερα από 5,5 χιλ. ο δρόμος φθάνει σ' ένα δάσος, στρίβει νότια, στην εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, μέσα από το φαράγγι Γκαφάρι προς το χωριό Ζαρός (19 χιλ - 5,30' ώρες). Ξενοδοχείο, Ξενώνες

Κλάδος 2. Από την κορυφή Τίμιος Σταυρός, μετά από περίπου 5 χιλ υπάρχει μια σημειωμένη διασταύρωση του δρόμου προς Καμάρες (υψόμετρο 1900 μ). Προς Καμάρες (9 χιλ - 3 ώρες) - Ξενοδοχείο, Ξενώνες, λεωφορείο προς Ρέθυμνο. Από Καμάρες προς Βουρίζια (3,5 χιλ - 0.50' ώρες), Ζάρο 9 χιλ - 2.40' ώρες).

Από τον Ζάρο

Από τον Ζάρο (πρώτος κλάδος) ανάβαση μέχρι μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη (7 χιλ - υψόμετρο 900 μ), Γυριστή (7,5 χιλ - υψόμετρο 1700 μ.), καταφύγιο ΕΟΣ (3 χιλ - υψόμετρο 1100 μ.), Ανω Ασίτες (σύνολο 21,5 χιλ - 9 30' ώρες). Μόνο καφενεία, λεωφορείο προς Ηράκλειο.

Από τους Ανω Ασίτες

Από τους Ανω Ασίτες κυρίως σε αγροτικούς και δασικούς δρόμους, ένα μέρος σε ασφαλτοστρωμένους δρόμους, ως τα χωριά Κερασιά (3,5 χιλ), Βενέρατο (1,5 χιλ), Κυπαρίσσι (7,7 χιλ), Προφήτη Ηλία (4 χιλ). Ξενώνες, κάστρο. Ανω Αρχάνες (9 χιλ -3 ώρες), καφενεία, λεωφορείο για Ηράκλειο, Ξενώνες. Αρχαιολογικό μουσείο.

Από Ανω Αρχάνες

Από Ανω Αρχάνες στις Κάτω Αρχάνες (2 χιλ), Μυρτιά (9,5 χιλ), Αστράκι (1 χιλ), Αποστολή (11,5 χιλ), Καστέλλι (4,5 χιλ) (Ξενώνες, λεωφορείο προς Ηράκλειο), Ξυδάς (3 χιλ) (Ξενώνες, λεωφορείο - αρχαιολογικός χώρος), Κασταμονίτσα (3,5 χιλ), Κάτω Μετόχι (9,5 χιλ), Ψυχρό (3 χιλ - Ξενοδοχείο, Ξενώνες, σπήλαιο, αρχαιολογικό μουσείο, το Μετόχι και το Ψυχρό βρίσκονται στο οροπέδιο του Λασιθίου, 850 μ. υψόμετρο

Από το Ψυχρό

Από το Ψυχρό, μέσω Λασιθίου, κατάβαση προς Άγιο Γεώργιο (2,5 χιλ), όπου υπάρχει επίσης το καταφύγιο των ορειβατών και χιονοδρόμων του ΕΟΣ Λασιθίου. Ο αντιπρόεδρος του Συλλόγου είναι ο παπάς του χωριού. Εδώ, υπάρχουν Ξενοδοχείο και Ξενώνες. Από δώ, ο δρόμος πηγαίνει νότια, ο ορειβάτης ανεβαίνει στο διάσελο (1800 μ) μεταξύ των κορφών Δίκη (2147 μ) και Αφέντης Χριστός (2140 μ). Πριν το διάσελο, ο δρόμος στρίβει ανατολικά και προχωρεί κατεβαίνοντας προς το Αλμ Σαλακάνο (17 χιλ από τον Άγιο Γεώργιο). Εδώ υπάρχει μόνον μία ταβέρνα.

Από το Αλμ Σαλακάνο

Από το Αλμ Σαλακάνο ανατολικά προς Πρίνα (18 χιλ-5 ώρες - υψόμετρο 550 μ), Μασσελέρι (3,5 χιλ), Βασιλική (15,5 χιλ - υψόμετρο 100 ., το βαθύτερο σημείο του Ε4), διάσχιση του δρόμου Ιεράπετρας-Αγίου Νικοάλου προς Μοναστηράκι, ανάβαση και πάλι στις πλαγιές του βουνού Θρύπη προς το χωριό Θρύπη (υψόμετρο 880 μ - 5 χιλ -2 30' ώρες),

περαιτέρω στις πλαγιές του βουνού προς Ορεινό (υψόμετρο 650 μ - 6,5 χιλ), Χρυσοπηγή (6,5 χιλ), Παπαγιαννάδες (9 χιλ), Χανδράς (4 χιλ), Ζίρος (4 χιλ), κατάβαση προς Ανω Ζάκρο (250 μ. υψόμετρο - 11 χιλ από τον Ζιρό), (δωμάτια, Ξενώνες) προς Κάτω Ζάκρο μέσω της κοιλάδας των Νεκρών (5,5 χιλ - 7,50' ώρες). Δωμάτια, Ξενώνες. Μέρη προς επίσκεψη: παλάτι. Ο Κάτω Ζάκρος βρίσκεται στην ανατολική ακτή του νησιού και εδώ τελειώνει το Ε4 της Κρήτης.

Πρόγραμμα Leader

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER ξεκίνησε ως LEADER I τη περίοδο 1991-1993, συνεχίστηκε ως LEADER II τη περίοδο 1994-1999 και συνεχίζεται ως LEADER+ για τη περίοδο 2000-2006.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+ της Ελλάδας υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις 17-11-2000 και εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Οι στρατηγικοί και οι αναπτυξιακοί στόχοι της Κοινοτικής

Πρωτοβουλίας LEADER+ είναι:

1. Η ολοκληρωμένη υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
2. Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Περιοχές εφαρμογής της Κ.Π LEADER+ είναι περιοχές ορεινές ή μειονεκτικές με αγροτικό χαρακτήρα που αποτελούν ένα ομοιογενές σύνολο από φυσικο-οικονομική και κοινωνική άποψη, έχουν συνοχή και

επαρκή κρίσιμη μάζα από άποψη ανθρώπινου δυναμικού και χρηματοοικονομικών πόρων και ο πληθυσμός τους κυμαίνεται μεταξύ 10.000 και 100.000 κατοίκων.

Στις περιοχές όπου εφαρμόζεται Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ) δεν εξαιρούνται καταρχήν από τις περιοχές εφαρμογής του Προγράμματος LEADER+ αλλά στις περιοχές αυτές μπορούν να υλοποιηθούν δράσεις οι οποίες:

δεν περιλαμβάνονται στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης.

καλύπτουν το ευρύτερο πεδίο επιλεξιμότητας του Προγράμματος LEADER+ (π.χ θέματα επιχειρηματικότητας ΕΤΠΑ, παρεμβάσεις Natura 2000 εκτός δασικών και γεωργικών εκτάσεων κ.λπ).

δρουν συμπληρωματικά και ενισχύουν την αποτελεσματικότητα αυτών που προβλέπονται στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης (π.χ συνεργασίες, δικτυώσεις κ.λπ).

εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία του τοπικού Προγράμματος LEADER+.

Φορέας σχεδιασμού και υλοποίησης του τοπικού Προγράμματος LEADER+ είναι η Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ), με νομική μορφή Ανώνυμης Εταιρείας, με κύριο καταστατικό σκοπό και αντικείμενο δραστηριότητας την ανάπτυξη της περιοχής της και με εταίρους Φορείς συλλογικών συμφερόντων από τον ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Τελικοί αποδέκτες του τοπικού Προγράμματος LEADER+ μπορούν να είναι φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα, κάτοικοι ή μη της περιοχής

εφαρμογής που έχουν τις προϋποθέσεις υλοποίησης επενδύσεων στη περιοχή εφαρμογής.

2. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+

Το Πρόγραμμα LEADER+ περιλαμβάνει τους παρακάτω 4 άξονες προτεραιότητας με τα αντίστοιχα Μέτρα και τις ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: «Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης».

Μέτρο 1: Τεχνική στήριξη των Ομάδων Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)

Μέτρο 2: Ενίσχυση σε επενδύσεις – Στήριξη σε επιχειρηματικότητα

Μέτρο 3: Υποστηρικτικές ενέργειες

Μέτρο 4: Προστασία - ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: «Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών».

Στόχος του άξονα είναι η εφαρμογή σχεδίων συνεργασίας για:

την ανταλλαγή εμπειριών και μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ των περιοχών.

την συμβολή στην εξωστρέφεια της κάθε περιοχής και της οικονομίας της.

την επίτευξη της απαιτούμενης κρίσιμης μάζας για τη βιωσιμότητα ενός σχεδίου συνεργασίας

την αναζήτηση της συμπληρωματικότητας των δράσεων του σχεδίου συνεργασίας.

Ο Άξονας 2 εξυπηρετείται από τα εξής 2 Μέτρα:

Μέτρο 1: Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική - διαπεριφερειακή συνεργασία.

Μέτρο 2: Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία.

Τελικοί αποδέκτες του Άξονα 2 είναι οι Ομάδες Τοπικής Δράσης του Προγράμματος.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: «Δικτύωση».

Στόχος του άξονα είναι η υλοποίηση και η υποστήριξη δράσεων, ενεργειών και εκδηλώσεων για τη διάχυση της πληροφόρησης και των εμπειριών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, στα πλαίσια του Ελληνικού Δικτύου LEADER, στο οποίο συμμετέχουν όλες οι Ομάδες Τοπικής Δράσης του Προγράμματος LEADER+ και άλλοι Φορείς Αγροτικής Ανάπτυξης και της Ελληνικής Μονάδας Εμφύχωσης Δικτύου LEADER, ως υποστηρικτικός φορέας.

Ο Άξονας 3 εξυπηρετείται από τα εξής 2 Μέτρα:

Μέτρο 1: Λειτουργία δικτύου LEADER.

Μέτρο 2: Ελληνική Μονάδα Εμφύχωσης Δικτύου LEADER (ΜΕΔ).

Τελικοί αποδέκτες του Άξονα 3 είναι το Ελληνικό Δίκτυο LEADER και το Υπουργείο Γεωργίας.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: «Διαχείριση, παρακολούθηση, αξιολόγηση προγράμματος».

Ο Άξονας 4 περιλαμβάνει ενέργειες του Υπουργείου Γεωργίας για τη διαχείριση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του Προγράμματος LEADER+ σε εθνικό επίπεδο.

Τελικός αποδέκτης του Άξονα 4 είναι το Υπουργείο Γεωργίας.

3. Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΣΤΗ ΚΡΗΤΗ

Στη Περιφέρεια Κρήτης, το Υπουργείο Γεωργίας έχει εγκρίνει την υλοποίηση τεσσάρων (4) Τοπικών Προγραμμάτων LEADER+.

Τα Τοπικά Προγράμματα LEADER+ στη Κρήτη θα υλοποιηθούν από τις παρακάτω Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) και στις αντίστοιχες περιοχές εφαρμογής:

Νομός Ηρακλείου:

- Δήμος Αγίας Βαρβάρας
- Δήμος Αρκαλοχωρίου

- Δήμος Βιάννου
- Δήμος Γαζίου (Δ.Δ Αχλάδας, Ροδιάς, Φόδελε)

- Δήμος Γοργολαίνης
- Δήμος Γόρτυνας (Δ.Δ ΑγίουΚυρίλλου, Βασιλικής, Μιαμούς)

- Δήμος Γουβών (Δ.Δ Επάνω Βάθειας, Καλού Χωριού,Κόξαρη, Χαρασσού)

- Δήμος Επισκοπής

- Δήμος Ηρακλείου (Δ.Δ Δαφνών, Βασιλειών, Σταυρακίων)
- Δήμος Θραψανού

- Δήμος Καστελλίου
- Δήμος Κοφινά (Δ.Δ ΑνωΑκρίων, Διονυσίου, Σταβίων, Στερνών, Στόλων)

- Δήμος Μαλλίων (Δ.Δ Κρασίου, Μοχού)

- Δήμος Μοιρών (Δ.Δ Αντισκαρίου, Πηγαϊδακίων)
- Δήμος Νίκου Καζαντζάκη
- Δήμος Τεμένους
- Δήμος Τετραχωρίου
- Δήμος Τυλίσου (Δ.Δ Δαμάστας, Καμαρίου, Κεραμουτσίου, Μαράθου, Μονής, Τυλίσου)
- Δήμος Χερσονήσου (Δ.Δ Αβδού, Γωνιών, Κεράς, Ποταμίων).

Νομός Λασιθίου:

- Όλοι οι Δήμοι του Νομού Λασιθίου

Νομός Ρεθύμνου:

- Δήμος Ανωγείων

- Δήμος Κουλούκωνα

- Δήμος Συβρίτου

- Δήμος Γεροποτάμου

- Δήμος Κουριτών

- Δήμος Αρκαδίου (Ελεύθερνα, Αρχαία Ελεύθερνα, Ερφοι, Σκουλούφια και Πρίνου).

Νομός Χανίων:

-Ορεινά και Μειονεκτικά Δ.Δ των Δήμων

Δ.Αρμένων

Δ.Βάμου

Δ.Γεωργιουπόλεως

Δ.Κρυονερίδας

Δ.Πλατανιά

Δ.Βουκολιών

Κ.Γαύδου

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Σε αυτό το σημείο - στο τέλος της εργασίας αυτής – θα πρέπει να τονιστεί ότι έγινε μια προσπάθεια να πραγματοποιηθεί μία όσο το δυνατό εκτενέστερη περιγραφή των φυσικών αξιοθέατων που διαθέτουν οι νομοί της Κρήτης .

Επίσης αυτό που τονίζεται μέσω της εργασίας αυτής είναι ότι η Κρήτη και όλη η Ελλάδα θα πρέπει να στηριχθεί και στις είδη υπάρχουσες μορφές τουρισμού, χωρίς όμως να επαναπαύεται σε αυτές και να έχει ως σκοπό την ανάπτυξη και άλλων μορφών του, όπως αυτή του φυσιολατρικού τουρισμού ή οικοτουρισμού γιατί έχει μια μοναδική μορφολογία πράγμα που την καθιστά ιδανική ως χώρα ανάπτυξης του.

Αυτά τα χαρακτηριστικά της χώρας μας δηλαδή, τα μνημεία των νεότερων χρόνων, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα γραφικά χωριά των ορεινών κυρίως περιοχών, τα ήθη και έθιμα του τόπου μας, οι παραδοσιακές ενασχολήσεις, ο πληθυσμός της υπαίθρου με τις ιδιομορφίες του, τη φιλοξενία και την αμεσότητά του. Είναι όλα αυτά, όπως διαμορφώθηκαν στην πορεία της ελληνικής φυλής μέσα στο χρόνο που την χαρακτηρίζουν και την καθιστούν ξεχωριστή .

Ακόμη σε αυτό το διαχωρισμό από τους υπολοίπους βοηθάει το έντονο ανάγλυφο, οι γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, το πολύμορφο του τοπίου και το ευρύ φάσμα υψομετρικών διαφορών που διαμορφώνουν αναρίθμητες οπτικές εικόνες και μεγάλη ποικιλία βιοτόπων σπάνιας ομορφιάς. Σε συνδυασμό δε με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικό περιβάλλον, δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες, όπου αναπτύσσεται

πολυποίκιλη και μοναδική χλωρίδα και αναπτύσσεται πλούσια και σπάνια πανίδα αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, μικρών και μεγάλων θηλαστικών. Όλα αυτά παρέχουν πολυάριθμες ευκαιρίες παρατήρησης, θαυμασμού και απόλαυσης του τοπίου και της άγριας ζωής, δίνοντας την ευκαιρία στον επισκέπτη να ζήσει ανεπανάληπτες εμπειρίες.

Όλα τα ανωτέρω συνιστούν ένα μοναδικό κεφάλαιο για τη χώρα μας και, συγχρόνως, το συγκριτικό της πλεονέκτημα, που παραμένει «ανέγγιχτο», παρά το ότι αυτό είναι το επιζητούμενο στην οικοτουριστική αγορά.

Κατά συνέπεια, η χώρα μας διαθέτει ένα ευρύ φάσμα αξιόλογων οικοτουριστικών αντικειμένων και προορισμών και μπορεί να ικανοποιήσει ποικιλία ενδιαφερόντων των οικοτουριστών, είτε αυτοί ανήκουν σε φανατικούς λάτρεις της φύσης και της παράδοσης των τόπων είτε είναι ομάδες επιστημόνων που αποζητούν τον εμπλουτισμό των παραστάσεων και των γνώσεών τους είτε είναι απλοί επισκέπτες με κίνητρα την παρατήρηση, την εκτίμηση της φύσης και την απόκτηση εμπειριών.

Κλείνοντας αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι οι «φυσικές» προϋποθέσεις υπάρχουν, αλλά απαιτούνται επιπλέον οι πνευματικές και οι ψυχικές: ευρύτητα αντίληψης, επιστημονική προσέγγιση, διορατικότητα, ευαισθησία, τόλμη και πολιτική βούληση. Πρέπει να τις αναζητήσουμε και να τις ενεργοποιήσουμε τώρα, εάν θέλουμε να προλάβουμε τις εξελίξεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

➤ Ψημένος Γ.Στέφανος ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗ ΚΡΗΤΗ
Εκδόσεις ROAD Α.Ε. 6^η έκδοση: Μάρτιος 2004 ΑΘΗΝΑ

➤ <http://www.culture.gr>

➤ <http://www.cretanhistory.gr>

➤ <http://www.4crete.gr>

➤ <http://www.tranel-greece.com>

➤ <http://www.explorecrete.com>

➤ <http://www.epp.teiher.gr>

➤ <http://www.nyloo.com>

➤ <http://www.palaiocastro.com>

➤ <http://www.lasithinet.gr>

➤ <http://www.gnto.gr>

ENØETO

ΧΑΝΙΑ

Άπτερα

Σφακιά

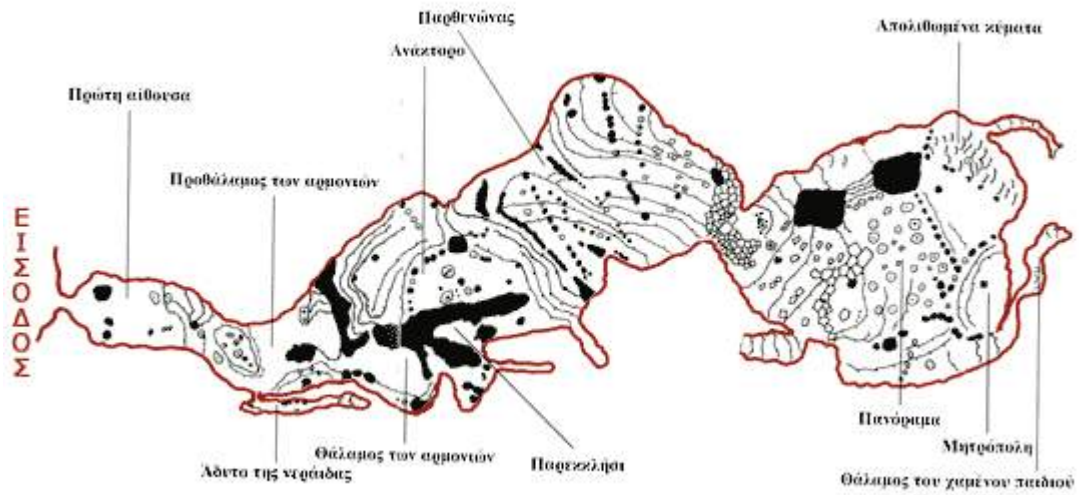

Φραγκοκάστελλο

Λίμνη Κουρνά

ΡΕΘΥΜΝΟ

Χάρτης του σπήλαιου των Ζωνιανών

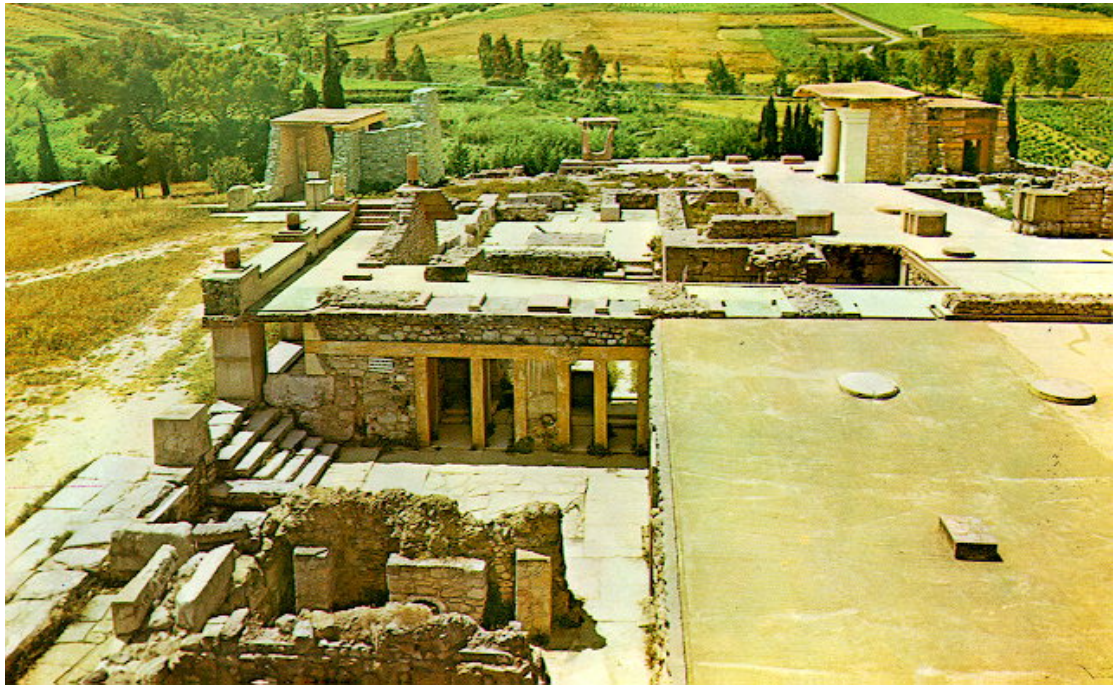

Παραλία Πρέβελη

Μονή Αρκαδίου

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

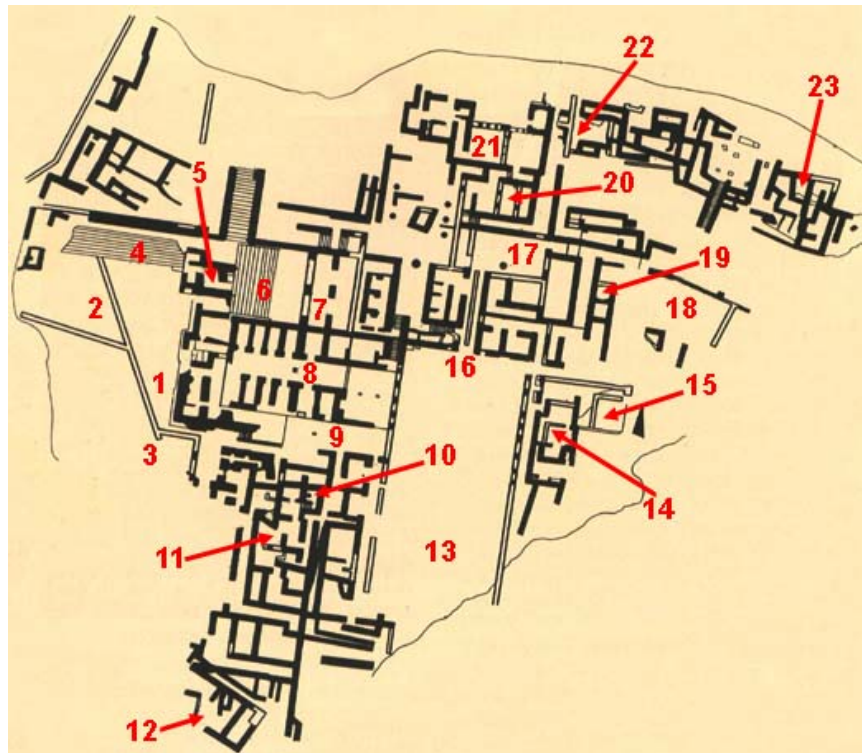
Παλάτι Κνωσού

Μικρό ανάκτορο Κνωσού

Φαιστός

Χάρτης του ανάκτορου της Φαιστού

Μόλια

Φαράγγι της Σαμαριάς

Μάταλα

Χαίνόσπηλιος, Καμαράκι

ΛΑΣΙΘΙ

Σπινα λόγγκα

Μονή Τοπλού

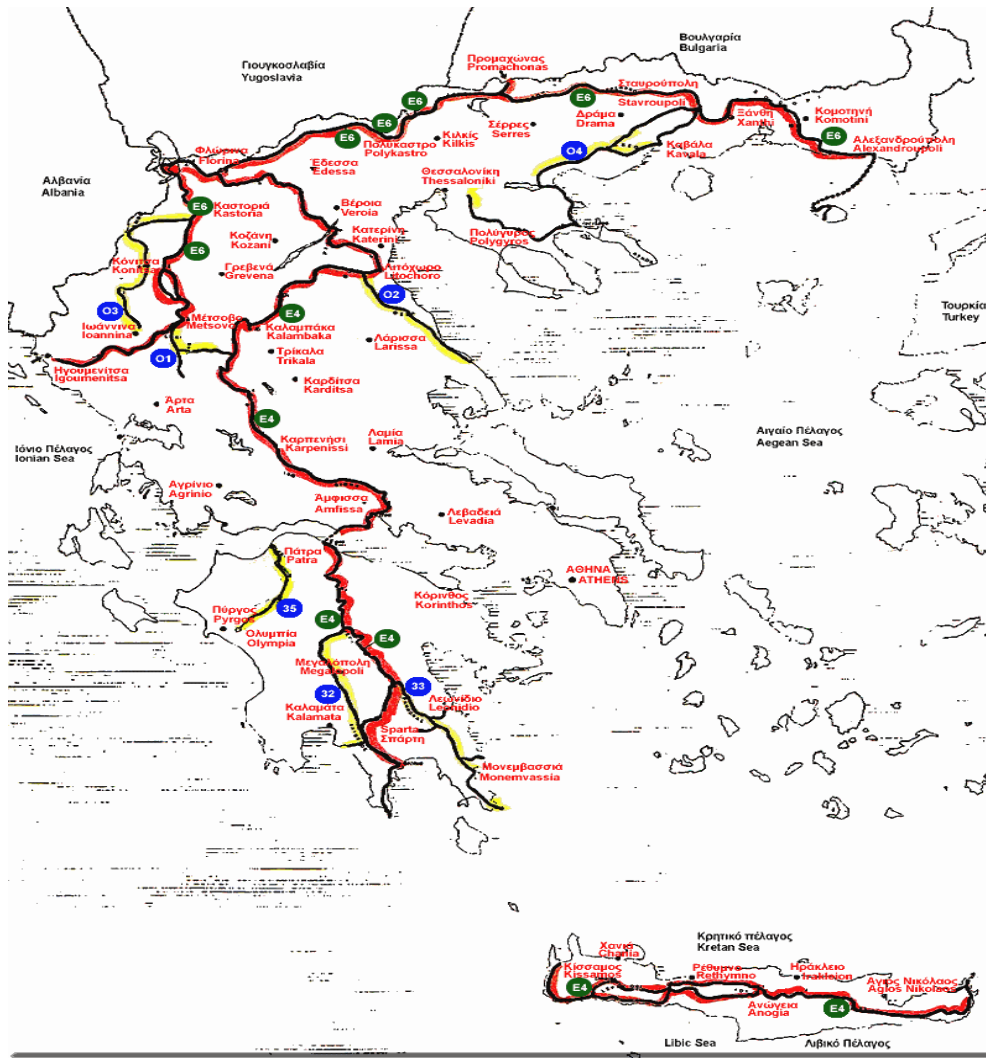

Ζάκρος

Φοινικόδασος του Βάι

Χάρτης του Ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 στην Ελλάδα

Χάρτης του Ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 στην Κρήτη

